

TURVALLISESTI UUTTA KOHTI

SIVU
4

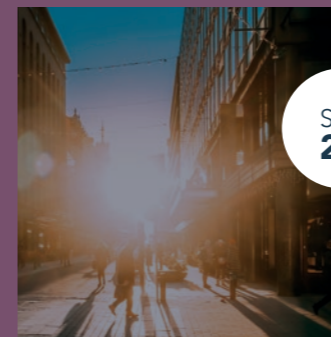
SIVU
12

SISÄLLYS

- 4 Turvallisesti uutta kohti
- 6 Supon erityistehtävä
- 8 Supolle aiempaa suurempi rooli kansallisen turvallisuuden uhkien torjunnassa
- 10 Vakoiluoperaation paljastamiseen voi riittää sinnikäs tarkkailu
- 12 Suojelupoliisi etsii ennakoinnilla heikkoja signaaleja
- 18 Töissä Suojelupoliisissa – Saana Nilsson
- 20 Suojelupoliisi lukuina 2018
- 22 ”Supon raporteissa on aina tietoa, jota ei voi saada muualta”
- 24 Suojelupoliisin perustyö
- 26 Näin turvallisuusselvitys etenee
- 28 Radikaali-islamistisella ideologialla on yhä vakaata kannattajakuntaa Suomessa
- 30 Terrorismintorjunnassa tehdään aiempaa tiiviimpää yhteistyötä poliisilaitosten kanssa
- 32 Terrorismin uhka-arvio
- 34 Ulkomaiset tiedustelupalvelut pyrkivät vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon Suomessa
- 36 Puheenaiheena hybridivaikuttaminen
- 38 Uusi tiedustelulainsäädäntö auttaa merkittävästi verkkovakoilun torjunnassa
- 40 Kybervakoilumaailma on muuttunut aggressiivisemmäksi
- 42 Kymmenen kysymystä siviilitiedustelulaista
- 44 Kansalaisten luottamus Suojelupoliisiin korkealla
- 46 Lastuja Suojelupoliisin vaiheilta
- 56 Edeltäjät: Etsivä keskuspoliisi ja Valtiollinen poliisi I ja II

SIVU
22

SIVU
28

SIVU
46

Turvallisesti uutta kohti

Suojelupoliisi täyttää kuluvana vuonna 70 vuotta. Samalla vietetään suomalaisen turvallisuuspoliisin 100-vuotisjuhlaa. Viime vuosien aikana Suojelupoliisi on ollut historiallisestikin arvioituna nopeassa muutoksessa. Jonkun mielestä hieman vanhankantainenkin turvallisuuspoliisi on viime vuosina uusiutunut nopeasti – Suojelupoliisi on muutoksessa nykyaikaiseksi turvallisuus- ja tiedustelupalveluksi.

Suojelupoliisi on saanut Suomen mittapuulla, erityisesti valtiontalouden tila huomioiden, merkittävästi lisää voimavaroja. Virastossa työskentelee tällä haavaa noin 400 henkilöä. Vaikka olemme pohjoismaisessakin vertailussa edelleen verrokkejamme selkeästi pienempi, lisäresurssit ovat antaneet meille aiempaa paremmat mahdollisuudet vastata toimintaympäristön muutokseen. Uusi tiedustelulainsäädäntö parantaa entisestään mahdollisuuksiamme hoitaa yhteiskunnallisia velvoitteitamme.

Jos on virasto muuttunut voimakkaasti, voi turvallisuusympäristön sanoa muuttuneen vielä voimakkaammin. Suojelupoliisin historian alkuvuosien mielipidepoliisi emme ole olleet enää vuosikymmeniin – nyt työemme painopiste on yksinomaan vakavimpien kansallisen turvallisuuden uhkien torjunnassa ja ennalta ehkäisyssä.

Suomea on aina vakoiltu, ja vieraat valtiot ovat pyrkineet monin tavoin vaikuttamaan maamme poliittiseen päätöksentekoon. Ulkovaltojen toiminta Suomea vastaan ja Suomen maaperällä on ollut kautta aikain myös Suojelupoliisin ja sen edeltäjien keskeinen työsarja.

Digitalisaatio on auttanut meitä kehittämään tiedon käyttöä ja parantamaan sekä työn tuottavuutta että tehokkuutta. Kolikon kääntöpuolena on yhä suurempi riippuvuus tietoverkoista. Se motivoi vastapuoliamme etsimään ja hyödyntämään tietoverkkojen haavoittuvuuksia. Kyberuhkat ovat valitettavasti kehittyneet nopeammin kuin viranomaisten kyky torjua niitä. Nykyään on mahdollista aiheuttaa aiempaa suurempaa vahinkoa aiempaa pienemmällä kiinnijäämisriskillä. Uusien uhkien kärjessä ovatkin Suomeen verkkomaailman kautta kohdistuvat vieraiden valtioiden hankkeet, jotka teknologian kehittyessä muuttavat alati muotoaan.

Vuosi 2019 on paitsi Suojelupoliisin, myös kansanvallan juhluvuosi. Keväällä käymme vaaliurnille sekä eduskuntavaaleissa että Euroopan parlamentin vaaleissa. Suojelupoliisi ja muut viranomaiset varautuivat jo presidentinvaalien alla siihen, että jokin ulkopuolinen taho haluaisi vaikuttaa vaalitulokseen. Vakavasti otettavia yrityksiä ei onneksi havaittu.

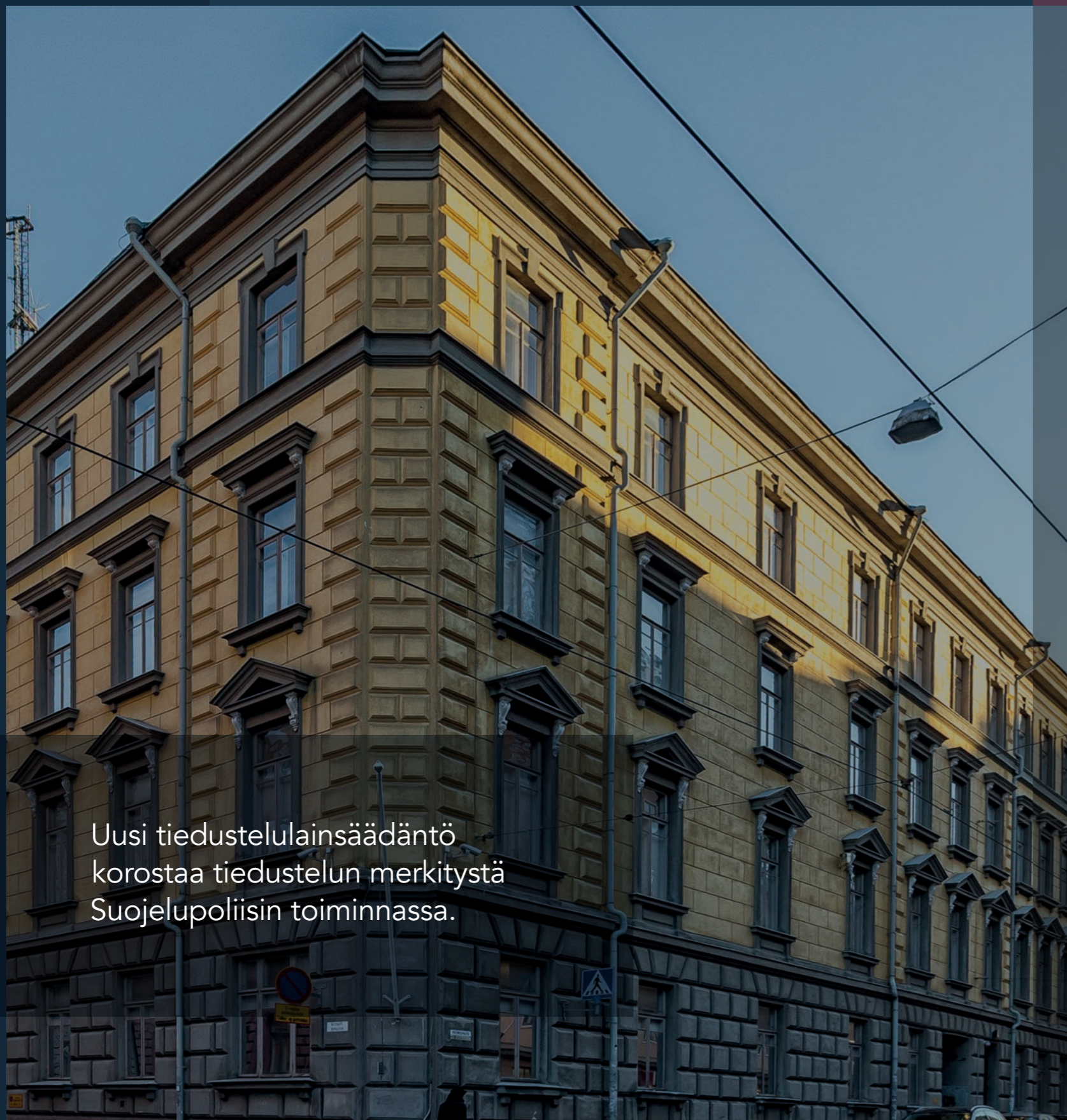
Varsinaisen vaalituloksen manipuloiminen on Suomen sinänsä vanhakantaisessa, mutta turvallisessa äänestysprosessissa vaikeaa. Sen sijaan on todennäköisempää, että vaikuttamisyrityksiä kohdistuu vaalien alla käytävään poliittiseen keskusteluun ja siinä käsiteltäviin teemoihin. Tällainen vaikuttaminen kohdistuu suoraan demokratian ja sitä kautta kansallisen turvallisuuden ytimeen eikä sitä voida missään oloissa sallia. Varautumista onkin jatkettu useiden viranomaisten yhteistyönä.

Uuden tiedustelulain tiimoilta on käyty julkisuudessa vilkasta ja osin poleemistakin keskustelua. Pidämme tervetulleina uuteen tiedustelulainsäädäntöön sisällytettyjä kansainvälisessäkin vertailussa kattavia laillisuusvalvonnan ja parlamentaarisen valvonnan elementtejä. Yleisen hyväksyttävyyden kannalta on olennaisen tärkeää, että Suojelupoliisin toimintaa läpivalaistaan herkeämättä. Niin juhlassa kuin arjessakin meille on tärkeää ja erityinen ylpeydenaihe, että suomalaiset luottavat Suojelupoliisiin ja arvostavat virastomme työtä. Viraston arvot ovatkin laillisuus, luotettavuus ja laatu. Luottamusta mitataan vuosittain ja uusimpienkin tulosten mukaan miltei 90 prosenttia suomalaisista tuntee luottamusta Suojelupoliisia kohtaan.

Suojelupoliisin juhluvuoden tunnus on ”Turvallisesti uutta kohti”. Suojelupoliisi juhlii pyöreitä vuosia asiaankuuluvalla arvokkuudella, mutta juhluvuonnakin katsomme ennen kaikkea tulevaisuuteen ja huolehdimme oman osaamisemme kehittämisestä – Suomen kansallisen turvallisuuden ja kansalaisten parhaaksi.

Antti Peltari
Poliisineuvos, Suojelupoliisin päällikkö

KUVA: Heli Blåfield

Uusi tiedustelulainsäädäntö korostaa tiedustelun merkitystä Suojelupoliisin toiminnassa.

Supon erityistehtävä

Suojelupoliisin tehtävät ja toiminta eroavat muun poliisin toiminnasta. Suojelupoliisi estää ennalta valtion turvallisuuteen kohdistuvia uhkia. Lisäksi se tuottaa valtionjohdolle ja muille viranomaisille päätöksentekoa tukevaa turvallisuus- ja tiedustelutietoa. Toisin kuin muulle poliisille, esitutkinta tai sellaisen aloittamiseen tähtäävä tiedonhankinta eivät ole Suojelupoliisin toiminnassa ensisijaisia. Uuden tiedustelulainsäädännön myötä Suojelupoliisin esitutkintavaltuudet poistuvat kokonaan.

Suojelupoliisi on ainoa siviili- ja poliisiviranomainen, joka vaihtaa tietoa ja tekee yhteistyötä ulkomaisten tiedustelu- ja turvallisuuspalveluiden kanssa. Suojelupoliisin operatiivisen toiminnan ja tiedonhankinnan kohteena on myös vieraiden valtioiden toiminta, joka nauttii kansainvälisen oikeuden mukaista rikosoikeudellista koskemattomuutta.

Uusi tiedustelulainsäädäntö korostaa tiedustelun merkitystä Suojelupoliisin toiminnassa. Suojelupoliisista tulee kotimaan turvallisuuspalvelu ja ulkomaantiedustelupalvelu. Se saa oikeuden tiedonhankintaan ulkomailla ja oikeuden hankkia tietoa Suomen rajan ylittävästä tietoliikenteestä tietoverkoissa. Suojelupoliisi säilyy kuitenkin sisäministeriön alaisena poliisiyksikkönä, ja sen toimivaltuudet myös rikoksen estämiseksi säilyvät. Muu poliisi on muutosten jälkeenkin edelleen Suojelupoliisin keskeisin yhteistyökumppani.

TILANNEKUVA JA RAPORTOINTI

Suojelupoliisi tuottaa ennakoivaa ja merkityksellistä tiedustelutietoa kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseksi. Suojelupoliisi hankkii valtion turvallisuuteen liittyvää tietoa omalla operatiivisella toiminnallaan ja kumppaneittensa avulla. Tietoa kerätään lisäksi avoimista lähteistä, poliisin käytössä olevista rekistereistä sekä kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön avulla. Kerättyjen tietojen pohjalta laadituista analyyseistä tuotetaan operatiivisia tai niitä laajempia strategisia raportteja sekä uhka-arvioita. Raportit toimitetaan tiedoksi ja päätösten tueksi ylimmälle valtionjohdolle, ministeriöille, poliisijohdolle tai muille poliisiyksiköille. Analyysin ja raportoinnin rooli korostuu entisestään uusien tiedustelutoimivaltuuksien käyttöönoton myötä.

Suojelupoliisin tehtäviin kuuluu myös valtionjohtoon kohdistuvien uhkien arviointi ja niistä raportointi. ■

Supolle aiempaa suurempi rooli kansallisen turvallisuuden uhkien torjunnassa

Sisäministeri Kai Mykkäsen mukaan Suojelupoliisia halutaan vahvistaa, koska terrorismin uhka on kasvanut samoin kuin vieraiden valtioiden pyrkimykset hybrdivaikuttamiseen.

Ulkona tihkuttaa räntää ja hämärä on vaihtumassa jo illan pimeydeksi. Suojelupoliisin päällikkö Antti Pelttari nousee Kirkkokadulla virka-autostaan ja suuntaa taas kerran sisäministeriön ovesta sisään.

Suojelupoliisin päällikkö informoi säännöllisesti muun muassa tasavallan presidenttiä ja ulko-ministeriä sekä eräitä keskeisiä virkamiehiä, mutta kaikkein tiiveintä yhteydenpito on omaan esimiesvirastoon ja sen päällikköön. Sisäministeri Kai Mykkänen on Pelttaria vastassa oman virkahuoneensa edustalla.

- Sisäministeriön ja Suojelupoliisin välinen yhteistyö toimii erittäin hyvin. Yhteistyön merkitys on kasvanut entisestään vuodesta 2016 alkaen, jolloin Suojelupoliisi siirrettiin suoraan sisäministeriön alaiseksi virastoksi poliisihallituksen rinnalle. Ministeriössä Suojelupoliisi nähdään yhteistyöhakuisena ja keskeisenä kansallisen turvallisuuden toimijana, jonka asiantuntemus on välttämätöntä koko sisäasiainhallinnon alalla, Mykkänen sanoo.

Suojelupoliisin keskeisimpiä tehtäviä on tuottaa ennakoivaa ja analysoitua tiedustelutietoa valtionjohdon päätöksenteon tueksi. Suojelupoliisin rooli merkityksellisen tiedon tuottajana kasvaa yhä tulevina vuosina.

- Tiedustelulainsäädännön tultua voimaan Suojelupoliisista tulee entistä selvemmin turvallisuus- ja tiedustelupalvelu. Toimivaltuuksien lisääntymisen myötä Suojelupoliisin merkitys kansallisen turvallisuuden uhkien torjunnassa on entistä suurempi, Mykkänen kertoo.

Suojelupoliisin päällikön Antti Pelttarin mukaan Suomen turvallisuustympäristö on viime vuonna muuttunut nopeasti. Se on lisännyt myös tarvetta tiiviiseen yhteydenpitoon valtionjohtoon.

- Terrorismin uhka kohosi muutamassa vuodessa, ja samaan aikaan lähialueidemme kehitys voimisti entisestään Suomeen kohdistuvaa ulkovaltojen laiton tiedustelua.

Mykkäsen mukaan turvallisuustympäristön muutos onkin suurin syy, miksi Suojelupoliisia halutaan nyt kehittää. Sisäministeriön ohella Suojelupoliisin osaamisesta hyötyvät myös muu valtionhallinto ja yhteistyökumppanit.

- Kansainvälisesti inspiroitunut terrorismin uhka ja valtiollinen hybrdivaikuttaminen ovat kasvussa. Se on keskeinen syy, miksi Supoa halutaan vahvistaa ja miksi Suomen eduskunta hyvin harvinaisella tavalla käytti mahdollisuutta julistaa perustuslain muutos kiireelliseksi ja päätti määränemmistöllä viedä eteenpäin tiedustelulainsäädäntömme muutoksia, Mykkänen sanoo.

Viimeistään äkillinen maahanmuuttoaalto muutama vuosi sitten osoitti, kuinka tärkeää on kyetä ennakoimaan nopeita muutoksia. Hallitsemattomaan maahanmuuttoon ja laittomaan oleskeluun liittyvät ongelmat huolestuttavat yhä ministeriä.

KUVA: Mauri Ratilainen

”Arjen turvallisuus on hyvällä tasolla ja uskomme kehityksen jatkuvan samaan suuntaan.”

- Merkittävin riski on rikollisuuden ja väkivallan hallitsematon kertyminen lähiöihin. Suomen lähiöissä on tällä hetkellä hyvin rauhallista, mutta esimerkiksi Ruotsissa ja monessa muussa Euroopan maassa joissakin lähiöissä merkittävä osa ihmisistä on alkanut elää irrallaan oikeusvaltiosta siten, että he noudattavat omia rikollisjärjestöjen asettamia sääntöjään, ja poliisin on vaikeaa toimia näillä alueilla.

Mykkänen arvioikin, että aiempaa parempi uusien turvallisuusuhkien ennakoiminen on entistä tärkeämpää sisäministeriön hallinnonalan kaikille toimijoille. Eikä silti pidä unohtaa, että uusista uhkista huolimatta elämme yhä maailman turvallisimmassa maassa.

- Arjen turvallisuus on hyvällä tasolla ja uskomme kehityksen jatkuvan samaan suuntaan, Mykkänen sanoo. ■

Vakoiluoperaation paljastamiseen voi riittää sinnikäs tarkkailu

Tiedustelu on kuitenkin paljon muutakin kuin tarkkailua ja muita salaisia tiedonhankintakeinoja.

Kello on kolme iltapäivällä. Siviilipeitteellä Suomessa oleva vieraan valtion tiedustelumies lähtee liikkeelle virka-autollaan. Peräänsä hän saa Suojelupoliisin etsivät. Etsivät haluavat tietää, ketä kohde Suomessa tapaa. Kohde pyöri ensin muutaman tunnin tavarataloissa etsivät perässään. Ostosreissun jälkeen mies lähtee ajamaan kotiinpäin, mutta kurvaakin yllättäen ulkoilualueen parkkipaikalle. Mies nousee autosta ja lähtee lenkkipolulle. Supon etsivät lähtevät perään. Toukokuinen ilta on kuitenkin harmillisen valoisa. Etsivillä ei ole lenkkivaatteita päällä ja he erottuvat ikävästi ympäristöstä. Tarkkailu palaa eli paljastuu nopeasti ja tiedustelumies katoaa metsään. Etsivät jatkavat kuitenkin matkaa ja päätyvät läheiselle retkeilymajalle. Majan edessä seisoo keski-ikäinen mies, joka sopii ympäristöön vielä etsiviä huonommin. Miehellä on tumma puku.

Pukumies selvästi odottaa jotakin, mutta kun ketään ei ilmesty, hän lähtee pois etsivät perässään. Etsivät seuraavat pukumiestä tämän autolle ja lähtevät ajamaan perässä. Pukumies ajaa erään kerrostalon autotalliin ja nousee hissiin. Etsivät eivät voi nousta samaan hissiin, mutta kuulostelevat, mihin kerrokseen hissi pysähtyy. He tarkastavat, ketä talossa asuu, mutta keski-ikäiseen mieheen sopivaa asuntoa ei löydy. Autokin on rekisteröity jonkun naisen nimiin. Etsivät päättävät tulla myöhemmin takaisin.

Etsivät saapuvat parkkihalliin varhain seuraavana aamuna. Jonkin ajan kuluttua pukumies ilmaantuu autotalliin keski-ikäisen naisen kanssa ja kaksikko nousee autoon. Etsivät lähtevät taas seuraamaan ja päätyvät tällä kertaa erälle luonnonsuojelualueelle. Seuranta on vaikeaa tehdä metsätiellä huomaamattomasti ja kohde katoaa. Edelleen ainoa johtolanka on kerrostalo, josta pukumies ja nainen lähtivät liikkeelle. Etsivät postaavat kerrostalon luona useita päiviä, mutta pukumiestä ei näy. Viikon päästä etsivät päättävät palata retkeilymajalle, jossa näkivät pukumiehen ensi kertaa. He epäilevät, että pieleen mennyttä salaista tapaamista yritetään uudelleen viikon päästä samaan aikaan, samassa paikassa, kuten usein on tapana.

Etsivät piileskelevät metsässä. Ensin paikalle ilmestyy pukumies ja vähän myöhemmin tiedustelumies, jota etsivät olivat alun perin tarkkaileet. Etsivät tarkkailevat tapaamisen ja seuraavat pukumiestä kotiin. Vihdoin hänen henkilöllisyytensä paljastuu. Myöhemmin etsivät päättävät puhuttaa miehen. Mies kertoo avoimesti, että on vastaanottanut kirjeitä ulkomaisen tuttavansa puolesta. Tuttava oli selittänyt hänelle, ettei jostain syystä voinut itse ottaa kirjeitä vastaan. Mies ei ollut selvästi ymmärtänyt toimineensa ulkomaalaisen tiedustelupalvelun postikonttorina.

Oheinen kertomus on aito esimerkki tarkkailun avulla tehdystä vastatiedustelusta viime vuosituhannen puolelta. Tarkkailua tehdään nykyäänkin ja monet ajattelevat nimenomaan tarkkailua, kun puhutaan tiedustelusta. Todellisuudessa tiedustelu on kuitenkin paljon muutakin.

Tiedustelussa käytetään usein hyödyksi julkisia lähteitä, kuten tutkimuksia, raportteja ja uutisia tai esimerkiksi radikaali-islamistisia propagandasivustoja. Tiedusteluanalytikot seuraavatkin oman alansa uutisointia ja tutkimuksia jatkuvasti myös kansainvälisesti, osallistuvat esimerkiksi seminaareihin ja keskustelevat akateemisten tutkijoiden kanssa.

Kansalliseen turvallisuuteen liittyvässä tiedustelussa avoimet lähteet eivät kuitenkaan usein riitä, vaan avuksi tarvitaan salaisia tiedonhankintakeinoja, joista säädetään erikseen lailla. Salaisia tiedonhankintakeinoja ovat tarkkailun ohella esimerkiksi telekuuntelu ja tekninen seuranta. Myös tietolähde-toiminta eli henkilölähteiden kanssa keskustelu on tärkeä osa tiedonhankintaa.

Suojelupoliisille tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat eri viranomaistahot Suomessa. Eniten yhteistyötä tehdään toisten poliisiyksiköiden kanssa. Lisäksi tiedustelussa hyödynnetään kansainvälisiltä kumppaneilta, kuten muiden maiden tiedustelupalveluilta saatua tietoa. Tärkeitä vinkkejä voi tulla myös yksittäisiltä ihmisiltä tai yrityksiltä.

Salaisia tiedonhankintakeinoja ovat tarkkailun ohella esimerkiksi telekuuntelu ja tekninen seuranta.

Miksi tiedustelua sitten tehdään? Suojelupoliisin tärkein asiakasryhmä on valtionjohto, jolle Suojelupoliisi tuottaa raportteja erilaisista kansalliseen turvallisuuteen liittyvistä ilmiöistä, jotta päätöksentekijöillä olisi riittävästi tietoa päätöksenteon tueksi. Lisäksi viranomaiset tai huoltovarmuuden kannalta kriittiset yritykset tarvitsevat tietoa mahdollisista turvallisuusuhista.

Suojelupoliisin tiedusteluanalyysit perustuvat tiukasti faktoihin, eikä yksikään raportti lähde eteenpäin ennen kuin analytikot ovat sen vertaisarvioineet, esimiehet ovat sen tarkastaneet ja johto hyväksynyt. Suojelupoliisin tiedustelu ei pyri vain kuvailemaan, selittämään ja arvioimaan erilaisia ilmiöitä, vaan tiedustelun tavoitteena on arvioida sitä, mitä tapahtuu seuraavaksi. Ennakoivan analyysin merkitys korostuu entisestään tulevaisuudessa uusien tiedustelulakien myötä, kun Supon tehtävänä on aiempaa kattavammin tukea ulko- ja turvallisuuspoliittista päätöksentekoa. Rinnalla säilyvät kuitenkin myös tehtävät, jotka liittyvät muun muassa terrori-iskujen ja muiden vakavien uhkien, kuten vakoilun, paljastamiseen ja torjuntaan. ■

Suojelupoliisi etsii ennakoinnilla heikkoja signaaleja

Yksi Suojelupoliisin tehtävistä on ennakoida laaja-alaisesti kehityskulkuja, jotka vaikuttavat Suomen kansalliseen turvallisuuteen tulevaisuudessa.

Suojelupoliisin tehtävänä on tunnistaa ja ennaltaehkäistä yhteiskuntajärjestystä vaarantavia ja kansallista turvallisuutta uhkaavia hankkeita ja rikoksia. Tehtävän menestykselliseen suorittamiseen ei riitä ainoastaan reagointi siinä vaiheessa, kun turvallisuutta uhkaavaa toimintaa ilmenee. Jotta ennaltaehkäisyssä onnistuttaisiin, on riskejä, uhkia ja mahdollisuuksia pystyttävä tunnistamaan ennalta, eli ennakoimaan.

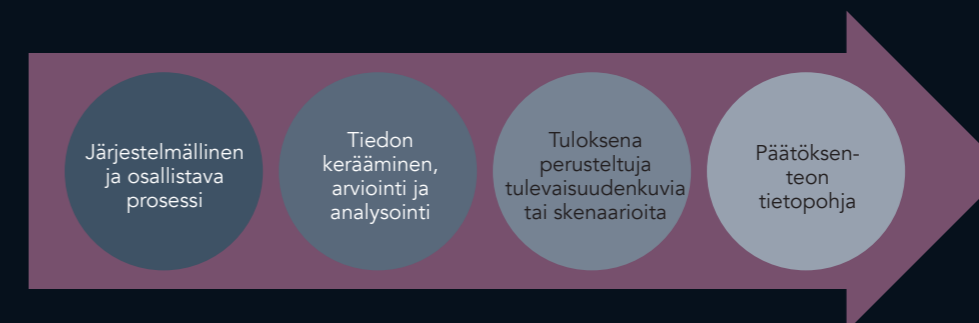
Ennakointi on kaiken varautumisen perusta. Erilaisiin riskeihin voidaan varautua vain, jos niiden mahdollisuus on tiedostettu ennalta.

Useimpien ilmiöiden tulevaisuuden kehitystä ei voi varmuudella ennustaa, mutta tulevaisuuden kehityskulkuja on mahdollista arvioida esimerkiksi trendien, tilastojen, muutosvoimien ja heikkojen signaalien perusteella. Tulevaisuutta voidaan arvioida myös muodostamalla tulevaisuuden tapahtumista vaihtoehtoisia skenaarioita, joiden avulla voidaan samanaikaisesti varautua useampaan mahdolliseen kehityskulkuun.

Käytännössä ennakointiin vaaditaan hyvää toimintaympäristön tuntemusta, muutosvoimien ja -prosessien ymmärrystä sekä luovaa ajattelua, jotta kyetään varautumaan myös epätodennäköisiin tai yllättäviin tulevaisuuksiin.

Suojelupoliisissa ennakoinnin on tarkoitus tukea päätöksentekoa. Tämä koskee niin yksittäisten operaatioiden kuin koko virastonkin strategista suunnittelua. Lisäksi ennakoinnilla pyritään tukemaan Suojelupoliisin asiakkaiden eli valtionjohdon, asiantuntijoiden ja muiden viranomaisten päätöksentekoa.

Ennakointi on tulevaisuuden vaihtoehtojen ja mahdollisuuksien avointa pohdintaa, oletusten kyseenalaistamista ja kriittistä tarkastelua, sekä mahdollisten tulevaisuuksien hahmottelua ja niiden todennäköisyyksien ja toivottavuuden arviointia.

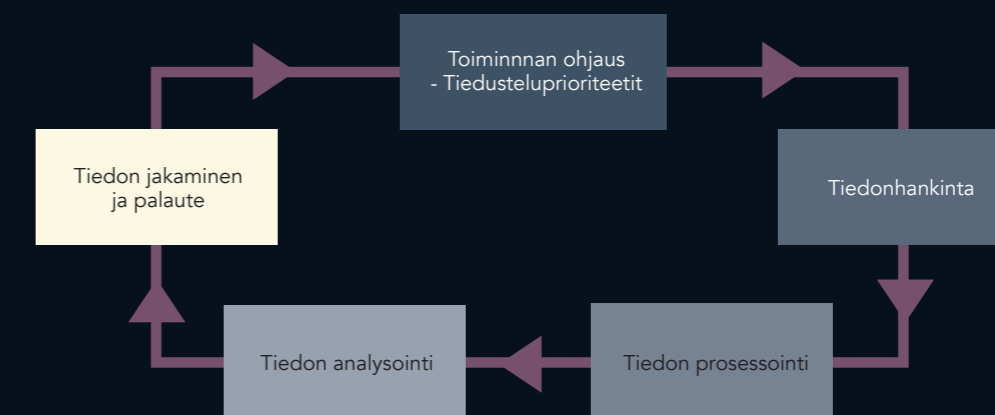
ENNAKOINTI ON TÄRKEÄ OSA TIEDUSTELUANALYYSIÄ

Tiedusteluanalyysi on Suojelupoliisin strategista analyysia, joka perustuu useiden erilaisten tietolähteiden käyttöön. Analyysissä hyödynnetään Suojelupoliisin omassa tiedonhankinnassa kerättyä operatiivista tietoa, kotimaisilta ja kansainvälisiltä kumppaneilta saatua tietoa sekä avoimia lähteitä. Tiedusteluanalyysiä ohjaavat tiedusteluprioriteetit, jotka määrittävät ulko- ja turvallisuuspoliittisten tietotarpeiden perusteella ja valmistellaan sisäministeriön kanssa yhteistyössä vuosittain. Tiedusteluanalyysin lopputuotteena on usein valtionjohdolle, asiantuntijoille tai muille viranomaisille suunnattu raportti, jossa tiivistetään analyysin tulokset.

Tiedusteluanalyysi noudattaa oheisen kuvan mukaisia tiedustelusyklin vaiheita. Ennakointia tehdään Suojelupoliisissa tiedustelusyklin eri vaiheissa. Arvio tarkastellun ilmiön tulevaisuuden kehityksestä liitetään analyysivaiheen yhteydessä tuotettavaan raporttiin. Ennakointi ulottuu tarpeen ja käsiteltävän aiheen mukaan joko lyhyelle, keskipitkälle tai pitkälle aikavälille.

Tulevaisuuden tapahtumia ja ilmiöitä ennakoitaessa arvioidaan myös tapahtumien odotettua todennäköisyyttä.

Suojelupoliisi pyrkii ennakoinnin yhteydessä tekemään yhteistyötä useiden muiden viranomaisten sekä tutkijoiden ja järjestöjen kanssa. Suojelupoliisi on järjestänyt ennakointiin liittyen seminaareja, työpajoja sekä keskustelutilaisuuksia. »

GLOBAALIT MEGATRENDIT VAIKUTTAVAT KANSALLISEEN TURVALLISUUTEEN

Maailman muutosvauhti kiihtyy jatkuvasti ja mukana pysyminen vaatii kattavaa toimintaympäristön seurantaan sekä muutosten ennakkointia. Muutoksissa on kuitenkin mahdollista havaita säännönmukaisuuksia ja suuntia, jotka ovat melko pysyviä.

Maailmanlaajuisia kehityksen suuria linjoja, joilla on selkeä suunta ja joiden uskotaan yleisesti säilyttävän merkityksensä ja suuntansa myös tulevaisuudessa, kutsutaan megatrendeiksi. Megatrendit koostuvat useista alailmiöistä, jotka vaihtelevat alueellisesti ja voivat muuttaa suuntaansa ilman että itse megatrendi muuttuu. Valtioiden ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden rajat ovat yhä häilyvämpiä, jolloin globaaleilla megatrendeilla on vaikutuksia myös Suomen kansalliseen turvallisuuteen.

Seuraavilla megatrendeilla on turvallisuusvaikutuksia, jotka näkyvät myös Suomessa.

GLOBALISAATIO. Valtioiden riippuvaisempia toisistaan kaupankäynnin, kansainvälisten sopimusten ja rajat ylittävien materiaali-, data- ja ihmisvirtojen myötä. Riippuvuus tuottaa systeemistä vakautta, mutta myös tarvetta yhteistyölle. Sekä myönteiset ilmiöt että erilaiset uhkat leviävät yhä nopeammin maasta toiseen.

ILMASTONMUUTOS. Maailmanlaajuinen ilmastomuutos aiheuttaa alueellisia lämpöaaltoja, kuivuutta, aavikoitumista, tulvia, merenpinnan nousua, lisääntyneitä sateita ja myrskyjä, jotka heikentävät elinolosuhteita monilla alueilla. Suorien vaikutusten ohella ilmastomuutos lisää epävakautta ja moninkertaistaa konfliktien riskiä. Muuttoliikkeet voimistuvat ja jännitteet esimerkiksi arktisella alueella lisääntyvät.

GLOBAALIEN VALTARAKENTEIDEN MUUTOS. Nousevat taloudet, kuten Kiina ja Intia, kasvattavat globaalia vaikutusvaltaansa. Myös Venäjä hakee merkittävämpää kansainvälistä asemaa. Maailmanjärjestys monimutkaisuutuu ja vanhoja valtarakenteita ja toimintamalleja kyseenalaistetaan. Muutokset valtarakenteissa vaikuttavat yleiseen vakauteen, valtioiden väliisiin suhteisiin sekä luottamukseen kansainvälistä järjestelmää kohtaan.

RESURSSIPULA. Puhtaan veden, fossiilisten energialähteiden, mineraalien, metallien, metsien ja maanalan kulutus kasvaa maapallolla ja varannot hupenevat, mikä johtaa jäljellä olevien luonnonvarojen kysynnän kasvuun ja hintojen nousuun. Kilpailu hupenevista resursseista ja niiden epätasainen jakautuminen aiheuttavat saatavuusongelmia, levottomuutta ja konflikteja.

DIGITALISAATIO. Tiedon siirto nopeutuu ja laajenee yhä uusille alueille. Internetyhteydet lisääntyvät sekä alueellisesti että määrällisesti, kun yhä useammat esineet ja laitteet on kytketty internetiin. Datan määrä lisääntyy ja tietoturtojen, -vuotojen ja kyberhyökkäysten mahdollisuudet kasvavat. Yhteiskunnan riippuvuus sähköverkon toimivuudesta ja huoltovarmuudesta kasvaa.

TEKNOLOGIAN KEHITYS. Koneoppiminen, tekoäly, robotit, automaatio, autonomiset kuluneuvot, bioteknologia, biometriikka, lohkoketjut, 3D-tulostus, nanoteknologia ja monet muut kehittyvät teknologiat ja niiden yhdistelmät muuttavat yhteiskuntaa perustavanlaatuisesti. Uusien teknologioiden vaikutukset työhön, kulttuuriin, teollisuuteen, koulutukseen, politiikkaan ja talouteen tulevat olemaan suuria. Muutokset sisältävät toisaalta suuria mahdollisuuksia, mutta myös riskejä ja haavoittuvuuksia. Teknologian kehittyminen voi tuoda uusia toimintamahdollisuuksia niin tiedusteluorganisaatioille kuin ääri-ideologioillekin.

VÄESTÖRAKENTEIDEN MUUTOKSET. Voimakas väestönkasvu erityisesti Afrikan ja Etelä-Aasian köyhimmässä maissa sekä väestön ikääntyminen Suomessa ja muissa teollisuusmaissa muuttavat yhteiskuntien rakennetta ja dynamiikkaa. Muuttoliikkeet pois köyhistä maista ja konfliktialueilta sekä siirtolaisuuden lisääntyminen kaikkialla maailmassa aiheuttavat jännitteitä, sekä haasteita siirtolais- ja kotouttamispolitiikalle.

KAUPUNGISTUMINEN. Kaupungistuminen on muuttoliikettä maaseudulta kaupunkeihin. Kaupunkien koko ja merkitys kasvaa, kun yhä useammat ihmiset asuvat kaupungeissa. Kaupunkien kasvun myötä myös sosiaaliset ongelmat, kuten työttömyys, sosiaalinen levottomuus ja taloudellinen eriarvoisuus kaupungeissa kasvavat. Tämä voi luoda kasvualustaa erilaisille ääri-ideologioille.

Suojelupoliisi seuraa näitä ilmiöitä, niiden kehittymistä ja mahdollisia vaikutuksia yhteiskuntajärjestykseen ja kansalliseen turvallisuuteen.

TULEVAISUUDEN ENNAKOINNISSA TARVITAAN ROHKEUTTA JA LAAJA-ALAISETUUTTA

Nyky maailmaa on kuvattu kirjainyhdistelmällä VUCA. Sillä tarkoitetaan nopeasti muuttuvaa, monimutkaista ja vaikeasti ennakoitavaa maailmaa, jossa kaikkia riskejä ja haavoittuvuuksia ei ole mahdollista havaita ja estää ennalta.

VUCA-maailmaa kuvaavat seuraavat ominaisuudet:

- V** = Volatile = Epävakaa = Toimintaympäristön muutokset ovat nopeita ja suunnaltaan ja voimakkuudeltaan vaihtelevia
- U** = Uncertain = Epävarma = Vaikea ennakoitavuus
- C** = Complex = Monimutkainen = Muutostekijöiden runsaus ja syy-yhteyksien löytämisen vaikeus
- A** = Ambiguous = Monitulkintainen = Hahmottamisen ja määrittelyn vaikeus

VUCA-maailmassa toimiminen on haastavaa organisaatioille ja yksilöille. Perinteiset suunnittelumallit, jotka luottavat aiemman kehityksen jatkumiseen samansuuntaisena tulevaisuudessaakin, eivät pysty luotettavasti ennakoimaan tulevaa kehitystä. VUCA-maailmassa toimiminen vaatii joustavuutta, sopeutumista, palautumiskykyä, aktiivisuutta, epävarmuuden sietoa, hajauttamista ja jatkuvaa uuden oppimista. Lisäksi se vaatii ennakkointia. Vaikka toimintaympäristö on vaikeasti ennakoitava ja välillä ennakkointi ei ole lainkaan mahdollista, tulevaisuuden vaihtoehtojen ja mahdollisuuksien arviointi ja rohkea epätodennäköistenkin kehityskulkujen pohdinta valmistavat yllättäviinkin muutoksiin ja ennustamattomiin ughiin.

Ennakkoinnissa tarvitaan rohkeutta, sillä tulevaisuutta koskevat uudet ajatukset kuulostavat usein aluksi yllättäviltä tai uskomattomilta. Vasta ajan myötä ne alkavat hiljalleen normalisoitua. Ensioireita muutoksesta kutsutaan usein **heikoiksi signaaleiksi**. Näistä osa johtaa merkittäviin yhteiskunnallisiin muutoksiin, mutta osa hiipuu ilman että ne synnyttävät suurempia muutoksia. Ennakkointiin liittyykin riski, että ennakkoinnit näyttävät epäuskottavina, kun niitä esitetään ensi kertaa tai jälkikäteen, jos ennakoitujen asiat eivät toteudukaan. Vaikka jokin ennakoitu asia ei toteutuisi siten kuin arvioitiin, ei tämä kuitenkaan merkitse analyysin epäonnistumista. Usein jo ennakkoinnin prosessi on tuottanut aiheesta sellaista uutta ymmärrystä, jota on voitu hyödyntää toisaalla.

Mustiksi joutseniksi kutsutaan tapahtumia, jotka ovat äärimmäisen epätodennäköisiä ja vaikeasti ennakoitavia. Näistä ei välttämättä ole havaittu signaaleja ennalta, tai sitten havaittuihin signaaleihin ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Asia on ollut ehkä poliittisesti arka tai niin epämiellyttävä, että tapahtuman lähestymistä on kieltäydytty näkemästä.

Vaikka moni tulevaisuuden kehityskulku vaikuttaa huolestuttavalta, on muistettava, että monet indikaattorit osoittavat kehitystä parempaan suuntaan. Köyhyyden väheneminen, elinolosuhteiden paraneminen ja lukutaidon lisääntyminen ovat lisänneet ja todennäköisesti tulevaisuudessa lisäävät maailman ihmisten hyvinvointia. Jos ihmiskunta pystyy vastaamaan megatrendien tuottamiin suuriin haasteisiin ja välttämään suurimmat riskit ja konfliktit, ei ihmiskunnan kokonaiskehitys välttämättä kulje huonompaan suuntaan. Suomi on useissa vertailuissa maailman vakain, vapain ja turvallisin maa. Suomalaiset ovat maailman onnellisimpia ja luottavat toisiinsa. Tämän turvallisuuden takaamiseksi Suojelupoliisi toimii tulevaisuudessaakin. »

Tekoäly ja koneoppiminen tuovat valtiolliseen vaikuttamiseen uusia ulottuvuuksia, ja samalla tavoitteiden saavuttaminen tehostuu ja nopeutuu.

VALTIOLLINEN VAIKUTTAMINEN LISÄÄNTYY JA KEINOT HIEENOVARAISTUVAT

Vieraiden valtioiden vaikuttaminen on ilmiönä monipuolistunut. Se ei Suojelupoliisin näkökulmasta enää nykyisin kata ainoastaan laitonta tiedustelua, vaan sisältää monenlaisia vaikuttamisen keinoja, joita on usein vaikea tunnistaa ja joiden tekijää voi olla vaikea varmuudella identifioida. Nykyiset tietoverkot mahdollistavat uudenlaisia keinoja sekä perinteiseen poliittiseen, sotilaalliseen, taloudelliseen ja tieteellis-tekniseen tiedusteluun että muunlaiseen valtiolliseen vaikuttamiseen. Esimerkiksi kyberhyökkäykset, sosiaalisessa mediassa levitettävät valeuutiset sekä tietovuodot ovat keinoja, joilla vieras valtio voi halutessaan pyrkiä vaikuttamaan kohdevaltion yhteiskunnalliseen ilmapiiriin ja päätöksentekoon. Tekoäly ja koneoppiminen tuovat tällaiseen toimintaan uusia ulottuvuuksia, ja samalla tavoitteiden saavuttaminen tehostuu ja nopeutuu.

Demokraattisen järjestelmän perustoimintona vaalit ovat erityisen houkutteleva vaikuttamisen kohde. Erilaisia yrityksiä vaikuttaa vaaleihin tullaan todennäköisesti kohtaamaan Suomessakin. Puolueisiin, ehdokkaisiin ja keskusteluteemoihin voidaan pyrkiä vaikuttamaan joko suoraan tai välillisesti. Kohdevaltioon voidaan pyrkiä vaikuttamaan myös taloudellisen toiminnan kautta, esimerkiksi yritysostoilla tai kiinteää omaisuutta hankkimalla. Erityisesti yhteiskunnan kriittinen infrastruktuuri on potentiaalinen vaikuttamisen kohde.

Tulevaisuudessa valtiollisen vaikuttamisen keinot todennäköisesti monipuolistuvat, muuttuvat hienosyisemmiksi ja niitä käytetään yhä uusilla tavoilla, jolloin haasteiksi muodostuvat vaikuttamisyritysten tunnistaminen ja niiden vaikuttavuuden torjunta. Erityisesti kyberympäristössä haavoittuvuuksien tunnistaminen ja hyökkäyksiltä suojautuminen kasvattavat merkitystään. Kokonaisuutena valtiollisen vaikuttamisen määrä todennäköisesti lisääntyy, sillä useat valtiot pyrkivät kasvattamaan valtaansa, mutta haluavat välttää suoraa sotilaallista konfliktia.

Suojelupoliisi pyrkii ennakoidaan ja torjumaan haitallista Suomeen kohdistuvaa valtiollista vaikuttamista. Torjunnassa on tärkeää hyvä yhteistyö ja tiedonvaihto muiden viranomaisten, elinkeinoelämän ja kansalaisten kanssa.

VASTAKKAINASETELUT LISÄÄVÄT RADIKAALIEN IDEOLOGIOIDEN SUOSIOTA

Maailmanlaajuiset megatrendit vaikuttavat terrorismiin ilmiönä myös Suomessa. Ilmastonmuutos, resurssipula ja väestörakenteen muutokset aiheuttavat alueellista epävakautta. Epävakautta alueet puolestaan tarjoavat potentiaalista kasvualustaa konflikteille ja erilaiselle radikalisoitumiselle. Poliittinen hauraus, syrjäytyminen ja viholliskuvien rakentaminen kasvattavat vastakkainasetteluja eri väestöryhmien välillä ja lisäävät radikaalien ideologioiden suosiota.

Radikaali-islamistinen terrorismi on jatkossakin eniten Suomen kansalliseen turvallisuuteen vaikuttava terrorismin muoto. Radikaali-islamistisen terrorismin juuret ulottuvat kauas, ja vanhojen verkostojen pohjalle syntyy uusia yhteenliittymiä, vaikka osa järjestöistä kuihtuu. Terroristijärjestö ISILin heikentyminen Syyrian ja Irakin konfliktialueilla vaikuttaa tällä hetkellä terroristien järjestäytynyttä toimintaa heikentävästi, mutta radikaali-islamistinen ideologia on maailmanlaajuisesti edelleen voimissaan ja vaikuttaa myös Suomessa. Al Qaidan merkitys on edelleen keskeinen, ja se pyrkii mahdollisesti organisoimaan myös näyttäviä ja uhrimäärältään suuria terrori-iskuja. Viime vuosien suuntauksena olleet yksittäisten radikalisoituneiden toimijoiden yksinkertaisin menetelmin toteutetut terrori-iskut ovat olleet tyyppisiä nimenomaan ISILille ja sen toiminnasta inspiroituneille terroristeille.

Teknologinen kehitys tarjoaa uusia toimintamahdollisuuksia myös terroristisille toimijoille. Koneoppiminen, tekoäly, robotit, autonomiset kulkuneuvot, bioteknologia, 3D-tulostus ja nanoteknologia ovat myös terroristien ulottuvilla ja niiden sovelluksia tullaan todennäköisesti käyttämään myös terroristisiin tarkoituksiin. Tiedonvälityksen nopeutuessa ja laajentuessa terrori-iskuja voidaan toteuttaa yhä nopeammalla suunnittelulla, jolloin saadaan nopeasti myös palaute iskusta, ja toimijoiden mielenkiinto pysyy yllä.

Terrorismin uhka on kokonaisuudessaan kasvanut radikaali-islamistisen ideologian levittämisen ja radikalisaation syvenemisen myötä. Uhka saattaa monimuotoistua teknologian kehittymisen vaikutuksesta, mutta myös yksinkertaiset tekotavat säilyvät, koska ne ovat helppoja toteuttaa ja kopioida.

Myös äärioikeistolainen ja äärikansallismielinen liikehdintä saa käyttövoimaansa maailmanlaajuisista muutoksista. Näiden ideologioiden suosio perustuu pitkälti muuttoliikkeiden aiheuttamiin huoliin ja jännitteisiin, vaikka taustalla on myös paljon muita tekijöitä, kuten syrjäytymisen pelkoa, rasismia ja nationalismia. Äärioikeistolainen liikehdintä tulee vaikuttamaan jatkossakin Suomen turvallisuustilanteeseen, sillä liikkeiden piirissä suhtaudutaan sallivasti vakavankin väkivallan käyttöön omien tavoitteiden saavuttamiseksi. Nykymuodossaan kotimainen ääriliikehdintä ei kuitenkaan uhkaa kansallista turvallisuutta. On todennäköistä, että tilanne ei olennaisesti muutu, vaikka liikehdinnän heikentymistä ei olekaan näköpiirissä. ■

KUVA: Akseli Valmunen

”Strategisen pääanalyttikon on oltava perillä kaikista Suojelupoliisin toimialaan kuuluvista ilmiöistä, ja siihen ei pysty kukaan yksin.”

Töissä Suojelupoliisissa – Saana Nilsson

”Olen Saana Nilsson ja työskentelen Suojelupoliisissa strategisena pääanalyttikkona. Työpäiväni koostuvat tiedusteluanalyysin johtamisesta, kehittämisestä ja kouluttamisesta. Analyysityö vaatii samanlaisesti sekä pitkäjänteisyyttä että kykyä nopeaan reagointiin. Työssä pitää olla luova, objektiivinen, itsekriittinen ja nöyrä. Jatkuvasti pitää oppia ja omaksua uutta.

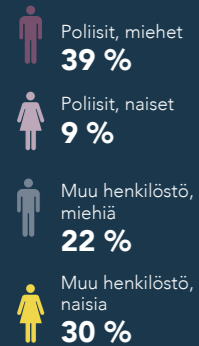
Strategisen pääanalyttikon on oltava perillä kaikista Suojelupoliisin toimialaan kuuluvista ilmiöistä, ja siihen ei pysty kukaan yksin. Yksi työn parhaista puolista onkin työskentely Suojelupoliisin substanssi-asiantuntijoiden kanssa.

Olen koulutukseltani valtiotieteiden maisteri Helsingin yliopistosta ja pääaineenani opiskelin poliittista historiaa. Suojelupoliisissa olen ollut töissä jo kymmenen vuotta. Olen työskennellyt useissa erilaisissa tehtävissä, kuten tilannekeskuksessa ja kansainvälisissä asiantuntijasekä analyysitehtävissä.” ■

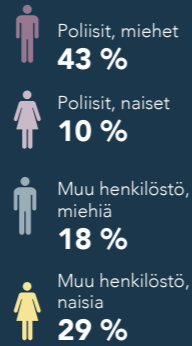
Suojelupoliisi lukuina 2018

HENKILÖSTÖJAKAUMA

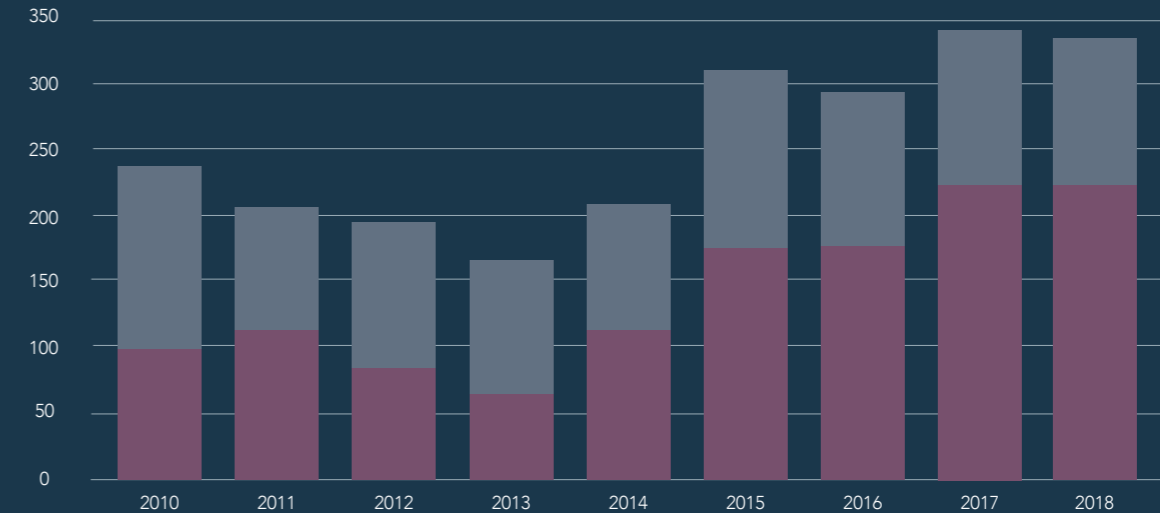
Henkilöstö 2018
410 henkilöä
Miehiä 61 %
Naisia 39 %
Keski-ikä 44 vuotta

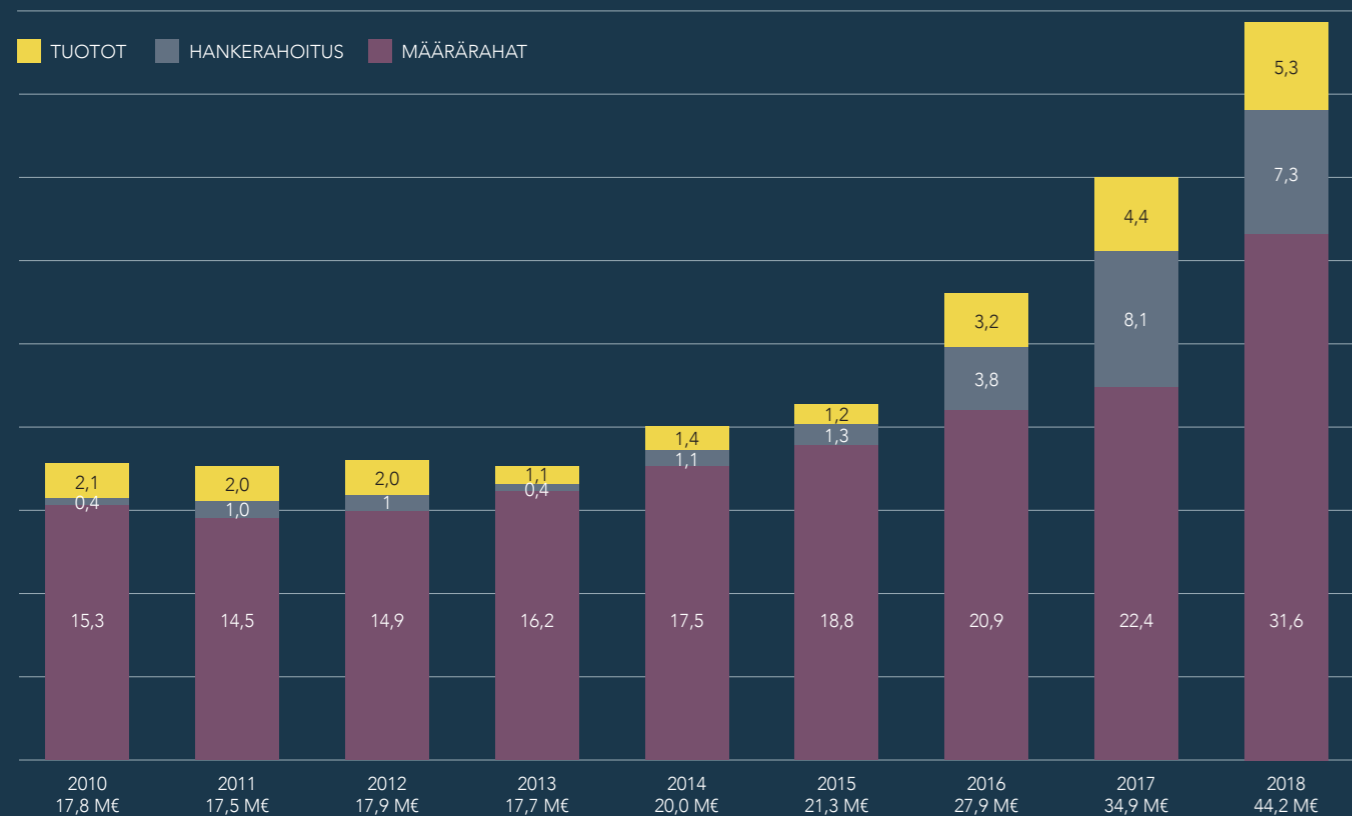
Henkilöstö 2017

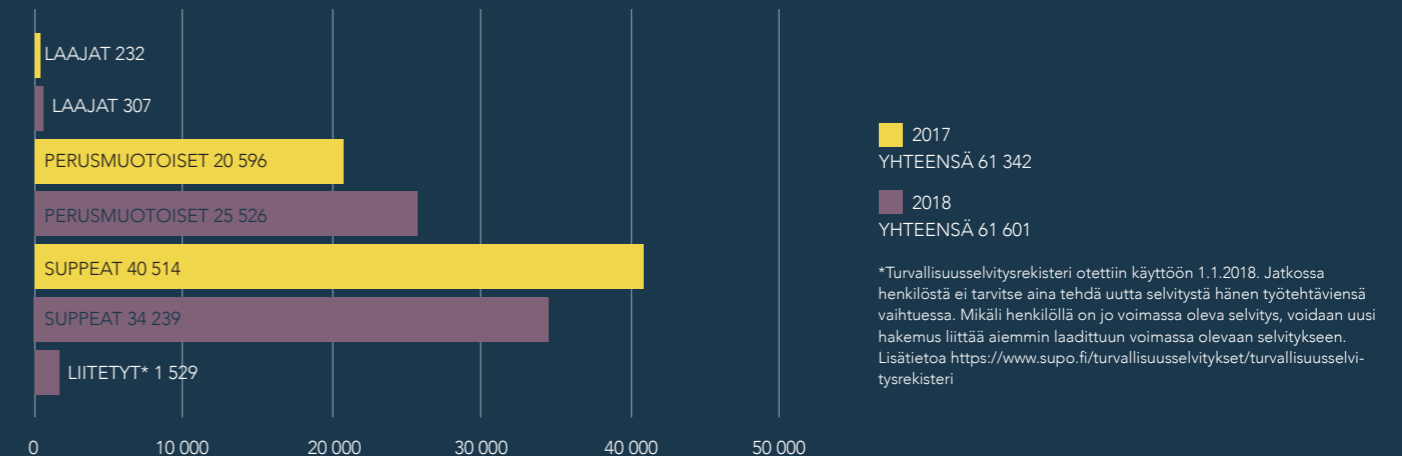
SUPON INFOTILAISUUDET

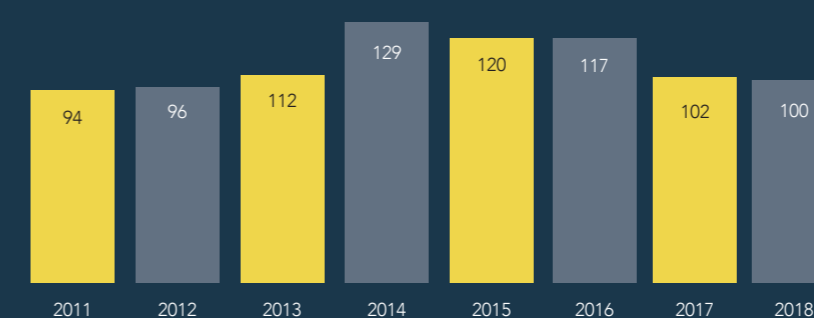
TALOUS

TURVALLISUUSSELVITYKSET

SUOJELUPOLIISIN RAPORTIT

"Supon raporteissa on aina tietoa, jota ei voi saada muualta"

Suojelupoliisin analyytikot kirjoittavat raportteja muun muassa valtionjohdolle, mutta yhtä tärkeä osa työtä on tavata yhteistyökumppaneita.

Työhuoneen kirjahyllyssä on lukuisia kansainvälistä politiikkaa käsitteleviä kirjoja ja seinällä suuri kartta. Suojelupoliisissa työskentelevä analyytikko nakuttaa keskittyneesti tietokonetta. Viimeisin valtionjohdolle suunnattu raportti on viimeistelyä vaille valmis.

KUVA: Akseli Valmunen

Yksi Suojelupoliisin keskeisimmistä tehtävistä on tuottaa valtionjohdolle ja viranomaiskumppaneille ennakoivaa ja merkityksellistä tietoa päätöksenteon tueksi. Tietoa jaetaan kumppaneille sekä kirjallisina raporteina että erilaisissa tilaisuuksissa, joissa tavataan sidosryhmien ja kumppaneiden edustajia. Vuoden 2018 aikana joistakin raporteista laadittiin myös julkisia versioita, jotka julkaistiin Suojelupoliisin verkkosivuilla.

Kirjallisia raportteja laaditaan vuosittain satakunta ja niissä käsitellään teemoja, jotka ovat tärkeitä ulko- ja turvallisuuspoliittiselle johdolle. Raportti ei koskaan ole vain yhden analyytikon tuotos, vaan on aina kulkenut monien käsien kautta.

- Raporteissamme on aina jotain sellaista tietoa, jota ei voi muualta saada. Vain sillä tavalla voimme tuottaa tavoitteidemme mukaista ennakoivaa ja merkityksellistä tietoa, aiemmin yliopistomaailmassa uraa luonut analyytikko kertoo.

Raportteihin kootut tiedot perustuvat moniin eri lähteisiin: Suojelupoliisin omalla tiedonhankinnalla saatuun operatiiviseen tietoon, kumppaneilta saatuu tietoon ja avoimista lähteistä etsittyyn tietoon. Siviilitiedustelulain myötä Suojelupoliisin omat tiedonhankintamahdollisuudet paranevat.

Kirjallisten raporttien laatimisen lisäksi Suojelupoliisi tekee sidosryhmäyhteistyötä tapaamalla huoltovarmuuden ja kansallisen turvallisuuden kannalta merkittäviä tahoja, joita ovat esimerkiksi ministeriöt ja muut valtionhallinnon toimijat sekä tietyt yksityiset yritykset. Tällaisia tapaamisia on vuonna 2018 järjestetty yhteensä noin 340.

Tapaamisissa kerrotaan Suojelupoliisin tietoon tulleita asioita juuri niille tahoille, joita ne erityisesti koskettavat. Infoissa lähdetään liikkeelle ensin laajemmasta asiayhteydestä ja edetään kohti konkreettisempaa tietoa, joka yrityksen tai yhteisön kannattaisi huomioida omassa toiminnassaan.

Usein tapaamiset liittyvät asiaan, joka on saattanut jäädä organisaatiolta huomioimatta, jolloin Suojelupoliisi haluaa ennakoivasti kertoa asiasta. Usein kyse ei kuitenkaan ole yksisuuntaisesta tiedonjaosta, vaan tietoa vaihdetaan molemmin puolin.

- Vain tällä tavalla voimme yhdessä muodostaa mahdollisimman täydellisen kokonaiskuvan asiasta, analyytikko kertoo.

Sidosryhmätyö on olennainen osa Suojelupoliisin analyytikon työtä ja suuri osa työstä tapahtuukin viraston seinien ulkopuolella kumppaneiden kanssa.

- Kumppanimme ovat usein lähempänä meitä kiinnostavia ilmiöitä, joten heidän näkemyksensä ovat meille tärkeitä suunnannäyttäjiä. ■

Suojelupoliisin perustyö

SUOJELUPOLIISI ESTÄÄ VAKOILUA

Suojelupoliisin tehtävänä on torjua Suomeen kohdistuvaa ulkomaista tiedustelua ja estää ennalta siitä aiheutuvia vahinkoja. Suojelupoliisi

- » Torjuu ulkovaltojen Suomeen kohdistamaa laitonta henkilötiedustelua ja vaikuttamista.
- » Torjuu ulkovaltojen Suomeen kohdistamaa vakoilua tietoverkoissa.
- » Estää joukkotuhousoseiden valmistamiseen tarvittavan teknologian, laitteiden ja tietotaidon leviämistä Suomesta tai Suomen kautta.
- » Ylläpitää tilannekuvaa ja raportoi Suomen turvallisuutta vaarantavista ilmiöistä ja hankkeista.

SUOJELUPOLIISI TORJUU TERRORISMIA

Suomessa terrorismintorjunnasta vastaa Suojelupoliisi, joka

- » Tiedustelee paljastaakseen ja estääkseen rikoslain 34a-luvun mukaisia terrorismirikoksia.
- » Torjuu terroristisia iskuhankkeita Suomea vastaan.
- » Vastaa terrorismin torjuntaan liittyvästä kansainvälisestä tiedustelutiedon vaihdosta.
- » Toimii terrorismia koskevana operatiivisena asiantuntijaorganisaationa.
- » Muodostaa, ylläpitää ja välittää kansallista tilannekuvaa terrorismin muodostamasta uhkasta.

SUOJELUPOLIISI JA ÄÄRILIIKKEET

- » Suojelupoliisin tehtävänä on seurata kotimaisten ääri-liikkeiden toiminnan luonnetta ja arvioida, uhkaavatko liikkeet kansallista turvallisuutta.
- » Yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvä turvallisuusuhkien arviointi kuuluu paikallispoliisin vastuulle.

SUOJELUPOLIISI TEKEE TURVALLISUUSSELVITYKSIÄ

- » Suojelupoliisi tekee kaikki suomalaiset turvallisuusselvitykset puolustushallinnon turvallisuusselvityksiä lukuun ottamatta.
- » Turvallisuusselvitysmenettelyn tarkoitus on estää ennalta toiminta, joka vaarantaa kansallista turvallisuutta tai erittäin merkittävää yksityistä taloudellista etua.
- » Suojelupoliisi tekee myös yritysturvallisuusselvityksiä sekä antaa lausuntoja muun muassa kansalaisuus- ja oleskelulupahakemuksista.

Näin turvallisuusselvitys etenee

Turvallisuusselvitys tehdään valtion turvallisuuden tai erittäin merkittävän yksityisen taloudellisen edun kannalta tärkeisiin tehtäviin valittavista työntekijöistä.

Radikaali-islamistisella ideologialla on yhä vakaata kannattajakuntaa Suomessa

Suurimman uhan aiheuttavat lähitulevaisuudessakin yksittäiset radikalisoituneet ihmiset sekä radikaaliverkostot, joilla on kansainvälisiä yhteyksiä.

Potentiaalinen yksittäinen radikalisoitunut iskijä, kansainvälisesti verkostoitunut taistelija, vaikutusvaltainen ja karismaattinen yllyttäjä, Suomeen mahdollisesti palaava vierastaistelija ja mahdollinen merkittävä rahoittaja. Nämä kaikki ovat esimerkkejä ihmisistä, jotka ovat päätyneet terrorismin torjunnan kohdehenkilöiksi Suomessa. Kohdehenkilöiden määrä lähes kaksinkertaistui muutamassa vuodessa, mutta vuonna 2018 kasvu tasaantui ja kohdehenkilöiden määrä pysyi noin 370 henkilössä. Vaikka kohdehenkilöiden määrä ei merkittävästi kasvanut, myöskään merkittävää käännettä parempaan ei tapahtunut. Terrorismin uhka-arvio säilyi koko vuoden tasolla 2, eli **kohonnut**.

Syyrian ja Irakin konflikti sekä vierastaistelijailmiö heijastuivat Suomeen myös vuonna 2018. Konfliktialueella on yhä Suomesta matkustaneita miehiä, naisia ja lapsia. Suomessa asuu heihin sidoksissa olevia ihmisiä, jotka tukevat tai kannattavat terroristista toimintaa. Terroristijärjestö "Islamilaisen valtion" (ISIL) toiminta ja pyrkimys rohkaista terroritekoihin ulottuivat konfliktialueen ulkopuolelle, vaikka järjestö on viime aikoina kokenut tappioita. ISIL ja sen kannattajat muodostavatkin turvallisuuhan pitkällä aikavälillä, eivätkä aluemenetykset tuhoa sen muodostamia verkostoja. Vierastaistelijat ja heidän kansainväliset yhteytensä vaikuttavat terrorismin uhkaan Suomessa myös tulevaisuudessa.

Myös ISILin propagandatuotanto on kokenut takaiskuja. Siitä huolimatta Suomeen kohdistunutta propagandaa esiintyi vuonna 2018. Suomi on kuvattu propagandassa edelleen mahdollisena, muttei ensisijaisena isku-kohteena. Kokonaisuudessaan ammattimaisesti tuotetun terroristisen propagandan määrä on laskenut. Propaganda on siirtynyt kasvavassa määrin

erilaisiin pikaviestintäalustoihin, ja käyttäjät tuottavat sitä entistä enemmän itse. Propagandalla ja sen levittämällä radikaali-islamistisella ideologialla on yhä vakaata kannattajakuntaa Suomessa. Laajempi propagandaan liittyvä haaste ovat yksittäiset toimijat, joiden muodostama uhka on edelleen keskeinen sekä Suomessa että koko Euroopassa. Yksittäisten radikalisoituneiden ihmisten tai pienten ryhmien inspiroituneet tai avustetut iskut ovat edelleen keskeisin uhka.

Käräjäoikeus antoi tuomionsa Turussa vuonna 2017 tapahtuneesta terroristisesta kesäkuussa 2018. Iskun tekijä tuomittiin elinkautiseen vankeusrangaistukseen kahdesta terroristisesta tarkoituksessa tehdystä murhasta ja kahdeksasta samassa tarkoituksessa tehdystä murhan yrityksestä. Mies valittiin tuomiosta hovioikeuteen, mutta perui valituksensa, joten käräjäoikeuden

tuomiosta tuli lainvoimainen. Erilaisista terroriteoista on tuomittu ihmisiä vankeuteen eri puolilla Eurooppaa. Lähitulevaisuudessa huolta aiheuttaa se, että terrorismirikoksista tuomitut ihmiset jatkavat radikaalia toimintaansa, kun he vapautuvat vankilasta. On mahdollista, että tällaisia ihmisiä hakeutuu myös Suomeen. Myös konfliktialueella eri osapuolten kiinni ottamat vierastaistelijat ja paikalliset terroristijärjestöjen jäsenet muodostavat pitkän aikavälin turvallisuusongelman.

Propaganda on siirtynyt kasvavassa määrin erilaisiin pikaviestintäalustoihin, ja käyttäjät tuottavat sitä entistä enemmän itse.

Kotimaisen ääriliikkeen vuosi 2018 sujui varsin rauhallisesti, eikä kansallista turvallisuutta merkittäväällä tavalla vaarantavaa liikettä ilmennyt.

Kansallissosialistisen Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen lakkauttamiskanteen käsittely jatkui elokuussa Turun hovioikeudessa. Hovioikeus piti voimassa Pirkanmaan käräjäoikeuden aiemman tuomion ja määräsi järjestön Suomen osaston alaosastoineen ja -yhdistyksineen lakkautettavaksi syyskuun lopulla antamassaan tuomiossa. Pohjoismainen Vastarintaliike haki valituslupaa korkeimmalta oikeudelta.

Äärioikeistoon liittyvät rikokset olivat pääosin yksittäisiä pahoinpitelyjä ja laittomia uhkauksia. Anarkistinen radikaaliliikettä näyttöä lähinnä satunnaisina pyrkimyksinä häiritä tai estää äärioikeiston mielenosoituksia. Laajemmilta väkivaltaisilta yhteenotoilta kuitenkin välttyttiin poliisin pidettyä osapuolet riittävällä etäisyydellä toisistaan. ■

Terrorismintorjunnassa tehdään aiempaa tiiviimpää yhteistyötä poliisilaitosten kanssa

Suojelupoliisi ja Oulun poliisilaitos ovat hioneet uusia toimintamalleja jo parin vuoden ajan.

Neuvotteluhuoneesta kuuluu puheensorinaa. Oulun poliisilaitoksen rikostarkastaja **Konsta Korhosella** ja Suojelupoliisin pohjoisen alueen päälliköllä **Ilkka Entchevillä** riittää keskusteltavaa. Korhonen ja Entchev kollegoineen työskentelevät Oulussa yhteisten ongelmien parissa ja pyrkivät löytämään niihin sopivimmat ratkaisut.

Suojelupoliisilla on pääkaupunkiseudun ulkopuolella kahdeksan aluetoimistoa. Oulun lisäksi aluetoimistot löytyvät Turusta, Tampereelta, Lappeenrannasta, Kuopiosta, Vaasasta, Joensuusta ja Rovaniemeltä. Niissä tehdään monipuolisesti kaikkia Suojelupoliisille kuuluvia tehtäviä, kuten terrorismin torjuntaa ja vastatiedustelua. Aluetoimistot tekevät tiivistä yhteistyötä alueiden muiden toimijoiden kanssa. Luonnollisesti merkittävimpiä yhteistyökumppaneita ovat poliisilaitokset.

Rikostarkastaja Konsta Korhosen vetämä Oulun poliisilaitoksen tekniikka- ja tiedusteluyksikkö vastaa alueen ennaltaehkäisevästä työstä sekä niin sanottujen huolta aiheuttavien henkilöiden seurannasta. Terrorismin torjunnan näkökulmasta Oulun seudulla aiheuttavat tällä hetkellä eniten huolta yksittäiset radikalisoituneet henkilöt. Yhteistyön tärkeyttä lisää se, että viime vuosina on havaittu, että radikalisoituminen voi tapahtua hyvinkin nopeasti. Onkin tärkeää tunnistaa uhkista varoittavia heikkoja signaaleja jo varhaisessa vaiheessa ja tarttua niihin. Lisäksi terrorismin torjunnan kohdehenkilöiden määrä on lisääntynyt myös Oulun seudulla viime vuosina.

Supo ja Oulun poliisilaitos ovat tehneet yhteistyötä vihjeiden käsittelyprosessin kehittämisessä ja ennaltaehkäisevässä työssä tiiviisti vuodesta 2016 lähtien. Aiemmin vihjeiden käsittely oli yksin Supon vastuulla. Koska poliisilaitoksilla on kuitenkin vastuu alueellisesta turvallisuudesta sekä yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta, yhteistyön tiivistäminen on ollut luontevaa. Käytännössä se on tarkoittanut Oulussa viimeisen kahden vuoden aikana järjestelmän kehittämistä ja tiedonsiirtoa sekä koulutusta, jossa Supon tietotaitoa on siirretty poliisilaitokselle.

On tärkeää tunnistaa uhkista varoittavia heikkoja signaaleja jo varhaisessa vaiheessa ja tarttua niihin.

Ilkka Entchev (vas.)
ja Konsta Korhonen.

KUVA: Kai Tirkkonen

Koko Suomessa on otettu käyttöön uusi toimintatapa, jonka myötä osa terrorismintorjunnan kohdehenkilöistä on nykyään poliisilaitosten, osa Keskusrikospoliisin ja osa edelleen Suojelupoliisin seurantavastuulla.

- Ennaltaehkäisevässä työssä yhteistyön tiivistäminen lähti liikkeelle halusta nähdä yhteinen tilannekuva, jotta vältetään sekä päällekkäisen työn tekemiseltä että katvealueilta, Korhonen kertoo.

Entchev jatkaa, että yhteistyön avulla pystytään varmistamaan myös, ettei mikään yksittäinen vihje jää käsittelemättä ja että jokaiselle vihjeelle on selkeä vastuutaho.

- Aiemmin hyvin toimineesta yhteistyöstä on muodostunut jo kumppanuus, Korhonen sanoo. ■

Terrorismin uhka-arvio

Merkittävimmän terrorismin uhkan Suomessa muodostavat edelleen yksittäiset toimijat tai pienryhmät, jotka saavat motivaationsa radikaali-islamistisesta propagandasta tai terroristijärjestöjen kehotuksista. Näillä henkilöillä on todennäköisesti joko suoria tai välillisiä yhteyksiä radikaali-islamistisiin verkostoihin tai järjestöihin. Suojelupoliisiin tietoon on tullut aiempaa vakavampia terrorismiin kytkeytyviä suunnitelmia ja hankkeita Suomessa. Suomesta lähteneitä vierastaistelijoita on noussut erityisesti ISILissä merkittäviin aseisiin, ja heillä on laaja suhdeverkosto järjestön sisällä.

Suojelupoliisin terrorismin torjunnan kohdehenkilöitä on noin 370. Kohdehenkilöiden määrä lähes kaksinkertaistui muutamassa vuodessa, mutta nyt kohdehenkilöiden määrän kasvu on tasaantunut. Määrällisen kasvun ohella kohdehenkilöiden sidokset terroristiseen toimintaan ovat yhä suurempia ja vakavampia. Yhä suurempi osa heistä on joko osallistunut aseelliseen konfliktiin, ilmaissut halua osallistua aseelliseen toimintaan tai vastaanottanut terroristista koulutusta.

Suomi nähdään radikaali-islamistisessa propagandassa osana länsimaita ja ISILin vastaista liittoumaa, ja lisäksi propagandaa tuotetaan suomeksi sekä suunnataan Suomea vastaan. Propaganda kehottaa iskuihin Suomessa. Radikaali-islamistiset terroristijärjestöt ovat laajentaneet iskukohdevalikoimaansa. Iskuja pyritään suunnittelemaan laajasti kaikkia vihamielisiksi katsottuja valtioita ja ryhmiä vastaan. Tämä nostaa iskujen uhkaa Suomessa.

Radikaali-islamististen verkostojen aktiivijäseniä osallistuu terroristijärjestöjen operatiiviseen toimintaan erityisesti Syyrian ja Irakin konfliktialueella. Toistaiseksi Suomessa toimivat osat ovat keskittyneet tukitoimintaan ja ideologian levittämiseen. Verkostot pyrkivät kasvamaan sekä radikalisoimalla että etsimällä muulla tavoin uusia jäseniä. Konfliktialueella sekä terroristijärjestöjen johdossa tapahtuvat muutokset ja strategiset valinnat näkyvät mahdollisesti myös Suomessa toimivissa radikaaliverkostoissa. Myös eri etnisten ryhmien väliset jännitteet heijastuvat todennäköisesti maamme diasporiin. Tämä saattaa toimia radikalisoitumiselle altistavana tekijänä.

Suomessa on muita valtioita ja erilaisia uskonnollisia intressejä edustavia kohteita sekä kansainvälisiä tapahtumia, joihin kohdistuu tavallista korkeampi uhka sekä terroristijärjestöjen että yksittäisten radikaalien toimijoiden taholta.

Terrori-iskujen uhka länsimaisia intressejä ja turistikohteita vastaan on kohonnut, ja myös suomalaiset voivat joutua länsimaita vastaan suunnattujen iskujen kohteiksi.

TERRORISMIN UHKA SUOMESSA

4. Erittäin korkea

3. Korkea

2. KOHONNUT

1. Matala

UHKATASOT

Uhkatasoilla kuvataan Suomeen ja Suomen intresseihin kohdistuvaa terrorismin uhkaa. Tason arvioinnissa huomioidaan saatavilla oleva tiedustelutieto, terroristijärjestöjen tai niihin kytköksissä olevien henkilöiden ja ryhmien toimintakyky ja motivaatio sekä mahdollisten iskusuunnitelmien aikajänne. Luokittelun tarkoituksena on antaa selkeä kuva siitä, millainen terrorismin uhka Suomeen kohdistuu ja onko uhkatasossa tapahtunut muutosta aiempaan arvioon verrattuna. ■

Ulkomaiset tiedustelupalvelut pyrkivät vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon Suomessa

Ulkomaisen tiedustelun kiinnostuksen kohteina olivat viime vuonna muun muassa Nato-keskustelu, Suomen kannat EU:n pakotepolitiikassa sekä kansainvälinen sotilasyhteistyö.

Suomessa on maan kokoon suhteutettuna varsin suuri määrä ulkomaisten tiedustelupalveluiden henkilöstöä. Vieraiden valtioiden tiedustelutoiminta on luonteeltaan sekä pitkäkestoista että jatkuvaa. Suomi kiinnostaa erityisesti Venäjän ja Kiinan tiedustelupalveluita. Ajankohtaisia ilmiöitä koskevat tiedustelukysymykset vaihtelevat, mutta kaiken taustalla on pitkäaikainen kiinnostus Suomea kohtaan.

Vieraiden valtioiden tiedustelutoiminnan tavoitteina on Suomen politiikan eri osa-alueiden ennakoiminen sekä poliittiseen päätöksentekoon vaikuttaminen. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi tiedustelupalvelut hyödyntävät laaja-alaisesti tiedonhankinnan eri keinoja ja menetelmiä, aina avoimien lähteiden seurannasta tietoverkkoihin murtautumiseen. Kuitenkin edelleen yhtenä merkittävimpana keinona Suomessakin on pyrkiä löytämään ja hankkimaan salaisia henkilötietolähteitä toimittamaan tietoja, jotka eivät muutoin olisi saatavilla. Lisäksi vieraiden valtioiden tiedusteluorganisaatiot pyrkivät hankkimaan avustajikseen ihmisiä, joiden avulla on mahdollista pyrkiä vaikuttamaan suoraan tai välillisesti poliittiseen päätöksentekoon sekä yleiseen mielipiteeseen.

Ulkomaisen tiedustelun keskeisiä kiinnostuksen kohteita Suomessa vuoden 2018 aikana olivat edellisvuosien tapaan muun muassa Nato-keskustelu, ulko- ja turvallisuuspoliittiset linjaukset, Suomen asema EU:n pakotepolitiikassa ja Itämeren alueen turvallisuustilanne. Lisäksi Suojelupoliisi havaitsi viime vuonna, että ulkomaiset tiedustelupalvelut olivat kiinnostuneita myös Suomen toiminnasta Arktisen neuvoston puheenjohtajana, valmistella olleesta tiedustelulainsäädännöstä sekä Suomen harjoittamasta kansainvälisestä sotilasyhteistyöstä.

Suojelupoliisin havaintojen mukaan eräiden maiden turvallisuus- ja tiedustelupalvelut ovat jatkaneet Suomessa asuviin henkilöihin kohdistuvaa valvonta- ja häirintätoimintaa. Toiminnan kohteena ovat tyypillisesti ihmiset, jotka on kotimaassaan luokiteltu poliittisen oppositioon tai jotka kuuluvat tiettyyn etniseen vähemmistöön. Suojelupoliisi on jo muutama vuosi sitten esittänyt pakolaisvakoilun kriminalisoimista myös Suomessa. Pakolaisvakoilu vaarantaa sekä valtion turvallisuutta että loukkaa Suomen kansalaisten ja muiden täällä pysyvästi oleskelevien ihmisten perusoikeuksia.

Vastatiedustelun tehtäviin kuuluu myös proliferaatiovalvonta eli kaksikäyttötuotteiden laittoman viennin paljastaminen ja estäminen. Suojelupoliisi jatkoi viime vuonna selvityksiä tapauksissa, joissa Suomen kautta on viety teknologiaa, jota voidaan käyttää sotilaallisiin tarkoituksiin. Näissä tapauksissa myyjää on erehdytetty loppukäyttäjän suhteen. Proliferaatiovalvonnan haasteita ovat ennen kaikkea toimintaan liittyvät monimutkaiset kansainväliset järjestelyt ja salassapitotoimet, joilla pyritään peittämään todelliset loppukäyttäjät. Suojelupoliisi tekee proliferaatiovalvonnessa tiivistä yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa. ■

Puheenaiheena hybridivaikuttaminen

Hybridivaikuttaminen on erityisesti suurvaltojen toimintaa, jolla ne pyrkivät laaja-alaisen keinovalikoiman avulla edistämään omia etujaan ja aiheuttamaan vahinkoa kohdevaltiolle, esimerkiksi kaventamaan kansallista itsemääräämisoikeutta. Toiminnassa hyödynnetään kohdevaltion haavoittuvuuksia ja todellinen taustataho pyritään usein salaamaan.

Suomi on aktiivisen vaikuttamistoiminnan kohde. Hybridivaikuttaminen ei ole uusi ilmiö, mutta sen voimakkuus ja monimuotoistuminen tekevät ilmiöstä aiempaa suuremman turvallisuusuhan. Valtiolliset toimijat ovat entistä valmiimpia käyttämään pitkällekin meneviä vaikuttamistoiminnan keinoja. Suomeen kohdistuvia vaikuttamiskeinoja ovat tai saattaisivat olla esimerkiksi informaatiokampanjat, poliittinen painostus, rajavakauden horjuttaminen, taloudellisen vaikutusvallan kasvattaminen ja talouselämän kielteisten ilmiöiden hyväksikäyttö sekä infrastruktuurihankkeiden kautta vaikuttaminen samoin kuin kyberoperaatiot ja sotilaallinen voimannäyttö. ■

Toiminnassa hyödynnetään kohdevaltion haavoittuvuuksia ja todellinen taustataho pyritään usein salaamaan.

Uusi tiedustelulainsäädäntö auttaa merkittävästi kybervakoilun torjunnassa

Kybervakoilua saatetaan tukea sisäpiirin toimijoita hyödyntämällä sekä henkilö- ja signaalitiedustelulla.

Suojelupoliisin tietoon tuli vuonna 2018 useita kyber- eli verkkovakoilutapauksia, joiden taustalla arvioidaan olleen valtiollinen taho. Vakoilua kohdistui sekä Suomen valtioon että yrityksiin ja yksityishenkilöihin. Vieraiden valtioiden vakoilu tietoverkoissa ei ole ilmiönä uusi, mutta se on saanut uusia muotoja, kun varsinaisten kohdeorganisaatioiden tietoturva on parantunut. Kybervakoilu ei välttämättä enää kohdistu suoraan kiinnostuksen kohteena olevaan organisaatioon, vaan sen sijaan kohdetta lähellä oleviin organisaatioihin ja henkilöihin, jotka eivät ole yhtä tietoisia tietoturvan merkityksestä. Kohdeorganisaatiota lähellä olevia tahoja voidaan hyödyntää joko suoraan tiedon hankinnassa tai väljänä varsinaisen kohteen järjestelmiin.

Kybervakoilu on tiedustelupalveluille kustannustehokas ja lähes riskitön tapa hankkia tietoa kohde- maan valtionhallinnosta ja tietopääomaa yrityksistä. Sen avulla voidaan myös kartoittaa tietojärjes- telmiä ja tietoverkkoja, jotta niiden toimintaa voidaan häiritä esimerkiksi konfliktitilanteessa.

Kybervakoilua voidaan tukea myös sisäpiirin toimijoita hyödyntämällä sekä henkilö- ja signaali- tiedustelulla. Onnistuneen vakoilun tai sen yrityksen paljastava tietoturvapoikkeama voi olla osa laajempaa jatkumoa, jossa vieras valtio pyrkii määrätietoisesti ja pitkäjänteisesti hankkimaan tietoa kohdeorganisaatiosta.

Riskiä lisää se, että monien organisaatioiden tietoteknisiä palveluja ulkoistetaan yhä enemmän palveluntarjoajille ja pilvipalveluihin. Ulkoistamissopimuksissa on tärkeää ottaa huomioon myös tekninen tietoturva ja sen kustannukset, jottei kyky tunnistaa poikkeamia ja hallita tietoa heiken- tyisi. Organisaation ja ulkoisen palveluntarjoajan yhteistyön pitää toimia saumattomasti. Palvelun- tarjoajan on tunnettava asiakkaansa toiminta riittävän hyvin, jotta se osaisi tunnistaa esimerkiksi tietoturvapoikkeamat.

Tiedon keskittäminen hallitsemattomasti pilveen voi myös aiheuttaa uudenlaisia uhkia. Yhteen organisaatioon kohdistunut tietoturvapoikkeama voi vaarantaa useamman organisaation asiakirja- varannon.

Valtiollisen kybervakoilun torjunnassa turvallisuusviranomaisten, Traficomin kyberturvallisuuskes- kuksen, tietoturvateollisuuden ja teleyritysten yhteistyö on erityisen tärkeää. Uusi tiedusteluin- säädäntö auttaa merkittävästi kybervakoilun torjunnassa.

VALOKEILASSA TURLA

Turla on julkisuudessa käytetty nimitys tietyille joukolle verkkovakoilutyökaluja ja verkkoinfra- struktuuria. Julkisessa keskustelussa Turla on yhdistetty Venäjän turvallisuusviranomaisiin.

Turlaa on pidetty yhtenä salamyhkäisimmistä ja samalla kyvykkäimmistä kybervakoiluope- raatioista. Toisin kuin monessa muussa tapauksessa, Turlan anastamaa tietoa ei ole käytetty informaatio-operaatioissa tai tietoverkkojen ja järjestelmien lamauttamisessa.

Turla on innovatiivisimpia niistä kybertoimijoista, jotka kohdistavat toimintaansa Suomea vastaan. Turla kehittää jatkuvasti uudenlaisia tunkeutumis- ja kartoitusmenetelmiä sekä verkkotyökaluja. Turlan murtautumisyrittäjiä ja kartoitustoimintaa havaitaan ajoittain valtion- hallinnossa, esimerkiksi Venäjällä toimivissa edustustoissa. Viime aikoina kohteena on ollut yhä useammin myös valtionhallintoon läheisesti liittyviä organisaatioita ja henkilöitä.

Turlan voidaan odottaa jatkavan toimintaansa sen tavanomaisia kohteita vastaan. Toimin- nassaan se yhdistää signaali- ja henkilötiedustelun menetelmiä tehostaakseen tiedustelua ja helpottaakseen operaatioiden kohdistamista ja päätelaitteille tunkeutumista. ■

Kybervakoilumaailma on muuttunut aggressiivisemmäksi

Kybervakoilun kohde ei välttämättä itse huomaa joutuneensa vakoilun kohteeksi.

- Koko kybervakoilun kenttä ja sen monimuotoisuus näkyvät täällä Suojelupoliisissa. Kybervakoilumaailma on muuttunut aggressiivisemmäksi ja järjestelmiin tunkeudutaan vaikka väkisin sisään, sanoo Suojelupoliisin kybertoiminnon päällikkö **Jyrki Kaipanen**.

Suomessa kyberturvallisuuden parissa toimii useita eri viranomaisia: Suojelupoliisi vastaa vieraiden valtioiden harjoittaman kybervakoilun torjunnasta ja tutkinnasta. Keskusrikospoliisi ja paikallispoliisit tutkivat kyberrikollisuutta eli esimerkiksi palvelunestohyökkäyksiä, kiristys-haittaohjelmia ja ”toimitusjohtajahuijauksia”. Puolustusvoimat torjuu sotilaallisia kyberuhkia ja Traficomin kyberturvallisuuskeskus havainnoi sekä ylläpitää kyberturvallisuuden tilannekuva.

Vaikka kyberturvallisuuskentällä on useita toimijoita, yhteistyö toimijoiden välillä sujuu hyvin. Läheistä yhteistyötä tehdään myös elinkeinoelämän, teleyritysten, internet-palveluntarjoajien ja yliopistojen kanssa. Suojelupoliisin tavoitteena on, että tietoisuus uhkista kasvaisi. Suojelupoliisi pyrkiikin ennaltaehkäisemään kybervakoilua muun muassa kouluttamalla kriittistä infrastruktuuria ylläpitäviä sekä huoltovarmuuteen liittyviä yrityksiä ja valtionhallinnon toimijoita.

Valtiolliset toimijat voivat kohdistaa kybervakoilukampanjoitaan myös yksityisiin henkilöihin ja virkamiehiin.

”Kybervakoilu on luonteeltaan usein niin hienovaraista, että vakoilun kohde ei sitä itse todennäköisesti edes havaitse.”

- Jo nyt olemme haittaohjelmatutkinnassa kansainvälisesti hyvällä tasolla, Kaipanen kertoo ja jatkaa, että Suojelupoliisin kybervakoilun torjuntakyky perustuu ennen tietoliikenne-tiedustelulain voimaantuloa kansainvälisiltä kumppaneilta saatuihin tietoihin epäillyistä kybervakoilukampanjoista. Uusi tietoliikennetiedustelulaki tehostaa verkkovakoilun paljastamista ja torjuntaa, kun tietoliikennetiedustelulla kyetään myös itse havaitsemaan vieraiden valtioiden kybervakoilua tietoverkoissa.

Kybervakoilulla voi olla merkittäviä taloudellisia vaikutuksia sen kohteeksi joutuneelle. Jos vakoilu on kohdistunut vaikkapa yrityksen tuotekehitystietoon, koituu arvokkaan tiedon menettämisen lisäksi kustannuksia siitä, että yrityksen koko it-järjestelmä pitää mahdollisesti uudistaa.

Kaipanen kertoo kuitenkin helpottavan tiedon: tavallisen kansalaisen ei tarvitse olla huolissaan. Sen sijaan jokaisen merkittävässä tehtävässä työskentelevän ja merkittävän tiedon päällä istuvan työntekijän on syytä ymmärtää, että he voivat olla vieraan vallan tiedustelun kohteita.

- Valitettavasti turvallisuustietoisuus ei ole edelleenkään parantunut toivotulla tavalla. Valheelliseen turvallisuudentunteeseen ei pidä tuudittautua, vaan pitää muistaa, että tiedustelun kohteeksi voi joutua millaisissa tilanteissa hyvänsä. Useissa tapauksissa kybervakoiluun liittyy myös henkilötiedustelua sekä avoimiin lähteisiin perustuvaa tiedustelua, Kaipanen sanoo.

- Esimerkiksi lääkärikeskuksen lääkäri tai vientirytyksen talousasiantuntija voivat olla vakoilun kohteina, sillä heillä saattaa olla hallussaan merkittävää tietoa tai pääsy merkittävän ja salaisen tiedon äärelle. Kybervakoilu on luonteeltaan usein niin hienovaraista, että vakoilun kohde ei sitä itse todennäköisesti edes havaitse, hän lisää. ■

Kymmenen kysymystä siviilitiedustelulaista

1.

Mihin Suomi tarvitsee tiedustelulakia?

Tiedustelulait säädettiin, koska uusien tiedustelumenetelmien avulla pystytään pitämään aiempaa paremmin huolta Suomen turvallisuudesta. Tavoitteena on puuttua erilaisiin kansallista turvallisuutta uhkaaviin hankkeisiin, kuten vakoiluun ja terrorismiin, aiempaa varhaisemmassa vaiheessa. Taustalla vaikuttaa kansainvälisen politiikan perusteellinen murros. Tilanteen kiristymistä kuvaavat osaltaan esimerkiksi eräiden ulkomaisten tiedustelupalveluiden julkisuuteenkin nousseet rajut otteet joissakin Euroopan maissa.

Ylipäättään ulko- ja turvallisuuspoliittiset muutokset ovat nykyään aiempaa nopeampia ja valtionjohdolla on aito tarve saada päätöksenteon tueksi tietoa entistä nopeammin ja laajemmin. Suomessa tilanteeseen vaikuttaa luonnollisesti myös maantieteellinen sijainti.

Monet muut maat tekevät tiedustelua hankkiakseen omalle maalleen hyötyä esimerkiksi yrityksiä tai toisten maiden hallintoja vakoilemalla. Suomen tiedustelu tähtää yksinomaan oman maan ja Suomessa asuvien ihmisten suojelemiseen.

3.

Mitä tarkoittaa ulkomaantiedustelu ja mihin sitä tarvitaan?

Ulkomaantiedustelulla tarkoitetaan ulkomailla tehtävää tiedonhankintaa. Tarkoituksena on hankkia tietoa Suomeen kohdistuvista uhista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa jo Suomen rajojen ulkopuolella. Ulkomaantiedustelussa tietoa voidaan hankkia kohteelta salassa tietoverkkojen kautta ja henkilötiedustelun avulla.

Ennen uutta lakia Suomen tiedonsaanti ulkomailta perustui yksinomaan kansainväliseen tiedonvaihtoon. Se on ongelmallista, koska muiden maiden päätehtävä ei ole suojella Suomen turvallisuutta, jolloin ulkomaalaisilta kumppaneilta ei ole saatavissa tietoa kaikista Suomen kannalta olennaisista asioista.

5.

Mitä tarkoitetaan vakavalla uhalla kansalliselle turvallisuudelle?

Sillä tarkoitetaan uhkia, jotka eivät kohdistu yksittäiseen ihmiseen vaan koko yhteiskuntaan. Ne voivat vaarantaa yhteiskunnan perustoimintoja ja kaikkien kansalaisten turvallisuutta. Esimerkkejä tällaisista uhista ovat vakoilu, terrorismi ja vaikkapa vaalivaikuttaminen.

2.

Miten uudet lait vaikuttavat konkreettisesti?

Tavallisille kansalaisille tiedustelulait eivät näy heti oikeastaan mitenkään. Tavoitteena on pitää Suomi edelleenkin maailman turvallisimpana maana ja estää mahdollisia uhkia mahdollisimman hyvin ennalta. Uudet toimivaltuudet auttavat puuttumaan esimerkiksi vakoiluun aiempaa tehokkaammin ja mahdollisuudet torjua ja paljastaa kybervakoilua paranevat todella merkittävästi. Onnistuneista tiedusteluoperaatioista pystytään kuitenkin kertomaan harvoin julkisuuteen.

On hyvä huomata myös, että mitään ei tapahdu taikaiskusta heti, kun uusi laki tulee voimaan. Suojelupoliisi on lain voimaantulon jälkeenkin pieni viranomaislainen, jolla on laaja tehtäväkenttä. Tehtäviä on jatkosakin pakko priorisoida. Lisäksi uusien toimintojen pystyttäminen vie aikansa.

Pitkällä tähtäimellä tiedustelulait tähtäävät myös siihen, että ulko- ja turvallisuuspoliittinen päätöksenteko pohjautuu aiempaa runsaampaan ja korkeatasoisempaan tietoon, mikä osaltaan lisää turvallisuutta.

4.

Miksi tiedustelulaki vaati myös perustuslain muutoksen?

Perustuslakia piti muuttaa, koska luottamuksellisen viestin suojaan voitiin aiemmin puuttua vain tiettyyn tarkoitukseen säädetyillä laeilla, kuten rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai tutkimiseksi. Tiedustelulailla puututaan uhkiin, jotka eivät ole rikoksia, mutta uhkaavat vakavasti kansallista turvallisuutta. Siksi maininta kansallisesta turvallisuudesta piti lisätä perustuslakiin.

6.

Mitä tietoliikennetiedustelu tarkoittaa?

Tietoliikennetiedustelua tehdään, jos on tiedossa vakava uhka, josta voidaan tiedustelun avulla saada lisätietoa. Uhkan pitää olla niin vakava, että kansallinen turvallisuus on vaarassa ja tiedustelu on tarpeen demokraattisten instituutioiden, kuten poliittisen päätöksenteon tai sananvapauden, suojaamiseksi. Tietoliikennetiedustelun käytöstä päättää tuomioistuin.

Viestien teknisessä seulonnessa ei tehdä hakuja viestien sisältöön, vaan haut perustuvat tietoliikenteen teknisiin tietoihin. Poikkeuksena ovat haittaohjelmat ja vieraan valtion valtiollinen viestintä, jotka eivät nauti luottamuksellisen viestin suojausta.

8.

Saako kansalainen tiedon itseensä kohdistuneesta tiedusteluoperaatiosta?

Pääsääntönä on, että henkilö saa tiedon tiedustelumenetelmän käytöstä, jos tiedon antaminen ei vaaranna kansallista turvallisuutta, eikä tiedon antaminen vaaranna kenenkään henkeä ja terveyttä. Päätöksen ilmoittamatta jättämisestä tekee tuomioistuini. Menettely on vastaavanlainen kuin poliisin käyttämissä salaisissa pakkokeinoissa.

Lisäksi tiedusteluvalvontavaltuutettu seuraa tiedustelulain keinojen käyttöä reaaliaikaisesti. Kansalaiset voivat myös pyytää tiedusteluvaltuutettua selvittämään, onko itseän mahdollisesti kohdistettu tiedustelu ollut lainmukaista.

9.

Miten tiedustelun avulla saadut tiedot tallennetaan?

Suojelupoliisin tietojärjestelmään voidaan tallentaa vain torjuttavien uhkien kannalta tarpeellista tietoa. Tiedot poistuvat järjestelmästä 25 vuoden jälkeen viimeisestä merkinnästä. Henkilötietojen käsittelyä Suojelupoliisissa valvovat sekä tietosuojavaltuutettu että tiedusteluvalvontavaltuutettu.

7.

Voidaanko kenen tahansa tavallisen ihmisen viestejä tutkia?

Tietoliikennetiedustelulla ei ole tarkoitus, eikä edes mahdollista seurata laajamittaisesti Suomen rajat ylittävää viestintää. Tiedustelun kiinnostuksen kohteena on pieni osa viestinnästä, jossa tiedetään kulkevan valtion turvallisuuden kannalta merkittävää tietoa.

Teknisten tietojen perusteella seulottujen viestien joukossa on kuitenkin väistämättä myös sellaisia viestejä, joilla ei ole merkitystä kansallisen turvallisuuden kannalta. Tästä syystä teknisellä seulonnalla löydettyihin viesteihin kohdistetaan sisältöhakuja, jotka nostavat merkitykselliset viestit pintaan ja loput viesteistä hävitetään avaamatta. Joissain harvinaisissa tapauksissa viestit avataan. Jos viestin avaamisen jälkeen käy ilmi, ettei se liitykään tutkittavaan asiaan, viesti tuhotaan. Myös tiedustelukiellon alaiset viestit, kuten lääkärin ja potilaan väliset viestit, poistetaan.

10.

Miten tiedusteluvaltuuksia valvotaan?

Tiedustelulain valvonta on Suomessa Euroopan kattavinta. Suojelupoliisin kaiken toiminnan valvonnan perustan muodostaa operatiivisen toiminnan esimiesvalvonta. Supossa tehdään erikseen myös sisäistä laillisuusvalvontaa, jota vahvistetaan tiedustelulakien myötä. Lisäksi Supoa valvoo sisäministeriö.

Tämän lisäksi tiedustelulakien käyttöä valvoo tiedusteluvalvontavaltuutettu, jolla on mahdollisuus olla läsnä, kun tuomioistuin päättää tiedustelumenetelmän käytöstä. Tiedusteluvalvontavaltuutetulla on oikeudessa myös puheoikeus, ja hän voi kannella tuomioistuimen ratkaisusta, jos katsoo, että se on tehty väärin perustein. Tiedusteluvalvontavaltuutetulla on toimivalta valvoa tiedustelumenetelmien käyttöä reaaliaikaisesti ja myös keskeyttää niiden käyttö. Hänellä on velvollisuus ilmoittaa esitutkintaviranomaisille, jos havaitsee laittomuksia. Tiedusteluvalvontavaltuutetulla on myös rajoittamaton tiedonsaantioikeus asiakirjoista ja tiedoista sekä pääsy tiloihin ja tietojärjestelmiin, jotta hän voi tehdä tarkastuksia.

Lisäksi eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta suorittaa parlamentaarista valvontaa. Valiokunta ei tee yksittäisiin tiedusteluoperaatioihin liittyvää laillisuusvalvontaa, vaan valvoo yleisellä tasolla sitä, millaista tietoa tiedustelulla tuotetaan ja miten tiedustelua tehdään. ■

Kansalaisten luottamus Suojelupoliisiin korkealla

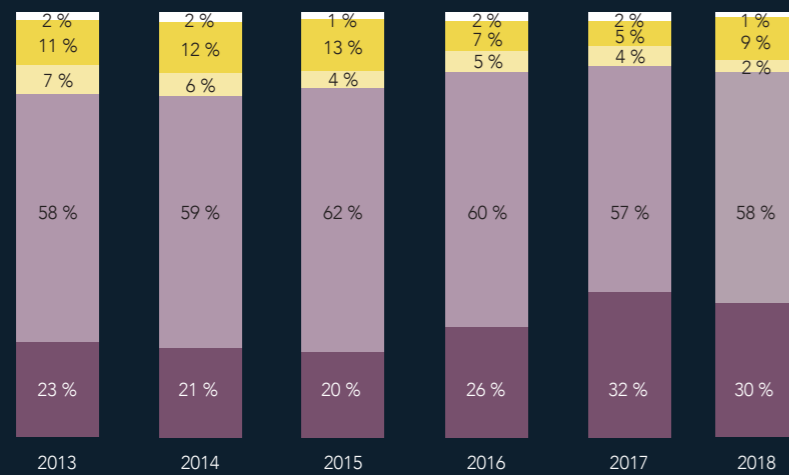
Suojelupoliisi teettää vuosittain kyselytutkimuksen kansalaisten käsityksistä Suojelupoliisin toiminnasta. Viimeisin kyselytutkimus tehtiin 12.-27.12.2018. Otos edusti Suomen 18 vuotta täyttäneitä väestöä Ahvenanmaan ulkopuolella.

Suurin osa (88 %) suomalaisista sanoo luottavansa suojelupoliisiin joko erittäin tai ainakin melko paljon. Melkein kolmasosa (30 %) luottaa siihen paljon, useampi kuin joka toinen (58 %) melko paljon.

Kansalaisten luottamus on koko lailla samaa tasoa kuin vuosi sitten. Nyt saavutettu tulos on koko mittausajanjakson kolmanneksi paras. Suojelupoliisiin paljon luottavien osuus on tällä hetkellä jonkin verran suurempi kuin vielä vajaat viisi vuotta sitten.

SUPOON KOHDISTETTU LUOTTAMUS:

- PALJON
- MELKO PALJON
- EI OSAA SANOA
- EI KOVINKAAN PALJON
- EI LAINKAAN

Haastattelujen kokonaismäärä on 1002.

Tulosten virhemarginaali on +/- 3 prosenttiyksikköä.

1919

Etsivä keskuspoliisi aloitti toimintansa.

1938

Valtiollinen poliisi aloitti.

1933

Suuri vakoilujuttu herätti huomiota ympäri maailman. Kansainvälisen vakoilurenkaan lonkerot kiinnostivat Yhdysvalloissa saakka.

1945

Valtiollinen poliisi kommunistien käsiin ("Punainen Valpo").

1949

Suojelupoliisi aloitti toimintansa.

1953

Jyväskylän vakoilujuttu, kohteina ilmakuivat ja asetehaajat. Neuvostotiedustelun seuranta kiristettiin.

1961

Golitsynin loikka. Kylmän sodan kuuluisimpia loikkaus-tapauksia, jossa KGB:n majuri Anatoli Golitsyn loikkasi Suomen kautta Yhdysvaltoihin. Suojelupoliisin käsitys KGB:n toiminnasta tarkentui.

1992

Neuvostoliiton romahduksen jälkeinen uusi järjestys. Suojelupoliisin kansainvälinen yhteistyö sai vauhtia.

2001

Kaksoistornien tuho New Yorkissa. Terrorismin torjunta korostui Suojelupoliisin toiminnassa.

2013

Ulkoministeriön verkkovakoilutapaus. Suojelupoliisi selvitti, että vakoilun takana oli valtiollisia tahoja.

2019

Suojelupoliisista turvallisuus- ja tiedustelupalvelu. Uusi tiedustelulainsäädäntö voimaan.

Lastuja Suojelupoliisin vaiheilta

TEKSTI: Kimmo Rentola

Perustaminen. Suojelupoliisi aloitti tammikuun alussa 1949 uutena virastona, pohjanaan erillinen laki. Talo oli sama ja arkistot pääosin tallella, mutta henkilökunta jälleen lähes kokonaan vaihdettu, tosin pääluvultaan vain 75, murto-osa edeltäjien vahvuudesta. Entisiä ohraa ei saanut ottaa palvelukseen, vaan väki rekrytoitiin lähinnä tavallisen poliisin piiristä. Siteitä poliisihallintoon tiivistettiin, mallina Ruotsi, joskin Suopo – kuten silloin sanottiin – pysyi sisäministeriön alaisena, niin kuin poliisi Suomessa yleensäkin.

Päälliköksi nimitettiin Lapin poliisitarkastaja **Armas Alhava**. Apulaispäälliköksi ja operatiivisen toiminnan johtoon tuli **Henry Stenlund** Tampereen rikospoliisista. Nämä kaksi samoin kuin usea muu johtotehtäviin tullut pysyivät talossa virkauransa loppuun.

Edeltäjävirastojen ylikäymisten ja akuutin varovaisuuden tarpeen vuoksi vallanpitäjät riisuvivat valtuudet minimiin. Suojelupoliisi ei saanut pidättää eikä vangita, vain ottaa kiinni; oikeuksia esitutkintaan ei ollut, puhumattakaan puhelinkuuntelusta tai kirjeiden avaamisesta. Sotaväen turvallisuuden ja luotettavuuden valvonta palasi pääesikunnan vastuulle. Syntyi edeltäjä kesympi, valtuuksiltaan ja pääluvultaan pienempi ja kaiken kaikkiaan hiljaisempi virasto.

Sisäministerin suullisen ohjeen mukaan päätehtävänä oli Neuvostoliiton tiedustelun paljastaminen ja kommunistien poliittisen ja lakkotoiminnan valvonta. Ensin mainitulle alalle asteltiin

KUVA: Ari Ojala/Lehtikuva

Armas Alhava toimi Suojelupoliisin päällikkönä 1949–1972.

KUVA: Rikosmuseo

Turvallisuuspoliisin päämaja on sijainnut Helsingissä Ratakatu 12:ssa vuodesta 1921.

varovasti. Myös kommunistien seuraaminen rajoittui valvontaan, sillä puolueen toiminta pysyi laillisena. Siellä päin toimi tehokkaammin SDP:n tiedustelu. Kun suurlakoilla oli painoa Suomen käänneissä 1905 ja 1917 ja niiden voima tunnettiin yhä (Arabia, Kemi), lakot pysyivät pitkään tärkeänä tarkkailukohteena. Supo pyrki jokaisen kommunistin – puolueen ja lähijärjestöjen jäsenen – rekisteröintiin. Rekisteröityjen ei enää tarvinnut pelätä vankilaa, mutta pääsy valtion turvallisuuteen liittyviin tehtäviin oli usein vaikeaa.

Maailman suurella jakolinjalla Suojelupoliisi hakeutui länsileiriin, mutta varovasti. Poikkeuksena olivat Pohjoismaat, joista Norja oli linkki lännemmäksi. Britannian ja Yhdysvaltain tiedustelulla oli edustuksensa Helsingissä; britit olivat pitkään tärkein kumppani. Kun norjalaiset organisoivat amerikkalaisrahoituksella suomalaisia kaukopartiomiehiä tiedusteluretkille Neuvostoliittoon, Supo ummisti aluksi silmänsä, mutta alkoi suitsia toimintaa, kun miehiä jäi palaamatta Neuvostoliitosta. Ulkopoliittisia selkkauksia ei haluttu.

Kun Stalin kuoli, Supossa oli jo opittu alan perusteet ja oli edellytyksiä aktiivisempaan vaiheeseen. Pään avasi Jyväskylän suuri vakoilujuttu syksyllä 1953. Sotavankeudessa värvätty **Reino Kettunen** oli hankkinut tietoja ilmavoimien kuvakeskuksen kapteenilta ja asetehailta. Seuraavien parin vuoden aikana Supo raivasi ns. pintavakoilua rajalla ja entisen punaisen Valpon sotilastoimiston tiedusteluverkoston. Vuosina 1954–56 maanpetoksesta tuomittiin 62 henkilöä. Tapaukset herättivät suurta huomiota. Sittemmin Supo siirsi – monesta syystä – painopistettä ennalta ehkäisyyn.

Kekkonen. Suojelupoliisin toimintaympäristö asettui uuteen asentoon 1956, kun tasavallan presidentiksi valittiin **Urho Kekkonen**.

Toisaalta Kekkonen oli – Mannerheimin ohella – ainoa Suomen valtionpäämies, jolla oli ammattikokemusta tiedustelualalta. Hän oli asiantunteva ja kiinnostunut valtiojohtaja, jota poltteli mahdollisuus katsoa salaa kommunistien kortit. Suojelupoliisi sai juuri vuoden 1956 alussa huippuluokan tietolähteen SKP:n päämajaan, ilmeisesti yhteistyössä SDP:n (ja työnantajien) tiedustelun kanssa.

Lähde oli ammattiyhdistysyhteistyö **Veikko Hauhia**, joka tunsikin lakkoasiat läpikotaisin, mutta sisäpiiriläisenä kuuli muutakin. Suojelupoliisi pystyi nyt raportoimaan olennaista ja realistista tietoa, jonka pääasiakkaana oli tasavallan presidentti. Erityisen tärkeää oli kuulla, mitä venäläiset puhuivat ”ystävälle” presidentin selän takana. Salainen tietovirta vaikutti politiikkaan vahvasti ja pitkään. Kanavaa hoitaneet Ratakadun virkamiehet saivat toisinaan vuodenvaihteessa ilahtua Tamminiemen konjakkipullosta. Kun Suojelupoliisista alettiin 70-luvun lopulla väläytellä kommunistivalvonnan höllentämistä, Kekkonen ei sitä sallinut. »

KUVA: Suojelupoliisi

1970-luvulla Suojelupoliisin päällikön virka-auto oli Plymouth Fury.

Mutta toisaalta Kekkonen oli rakentanut menestystään idänsuhteiden varaan, kanavanaan KGB:n poliittinen tiedustelu. Juuri sen viraston toimia Suojelupoliisi parhaansa mukaan koetti valvoa ja rajoittaa. Koko sodanjälkeisen ajan se oli selvästi suurin ja aktiivisin ulkomainen tiedustelupalvelu Helsingissä; kakkosena tuli Neuvostoliiton sotilastiedustelu GRU.

Pian valinnan jälkeen KGB esitti neuvostojohdolle, että ”Suomen presidentti U. Kekkonen kautta” ryhdyttäisiin toimiin USA:n ja Englannin palveluiden kanssa yhteistyössä olevien ja Suomen idänsuhteita vahingoittavien ”virkailijoiden erottamiseksi Suojelupoliisista”. Ei tiedetä, esitettiinkö tätä Kekkoselle, ainakaan näin suoraan.

Vauhtisokeuden valtaama KGB yliarvioi hinnan, joka voitaisiin periä tuesta presidentinvaaleissa. Kekkonen ei voinut tällaiseen ryhtyä, meteli olisi ollut hirmuinen, ja tuskin halusikaan, sillä tuon tien päässä häämötti punaisen Valpon haamu. KGB kuitenkin piti teemaa esillä, valitti Supon länsikontakteista ja jopa paheksui, miten ”välttelevä” presidentti oli tässä asiassa.

Vaikka Kekkonen ei lähtenyt ajamaan KGB:n maksimivaatimuksia, ei hänellä ollut varaa suhteidensa katkeamiseen. Jo Paasikiven toive oli ollut vastavakoilun passiivisuus, ja vielä vahvemmin se oli Kekkonen intresseissä. Ei voitu ryhtyä tiedustelu-upseerien karkotuksiin eikä muuhunkaan ärsyttämiseen, ei edes KGB:n poliittisten tapaamisten näkyvään varjostukseen. Aktiivista toimintaa suoraan läntisiä palveluita vastaan ei Suomessa nähty järkeväksi, ehkä läntistä Saksaa lukuun ottamatta, mutta Supo tehosti otteitaan venäläisiä emigrantteja ja rajan yli päässeitä loikkareita kohtaan. Sijaiskärsijöitä – siitä kohtalosta on monesti kärsitty tällä alalla.

Politiikassa, sodankäynnissä ja tiedustelussa toiminta vie usein tarkoitamattomiin seurauksiin. Niin nytkin. Tieto Kekkonen leirin aikeista suitsia Suojelupoliisia ja pelko Suomen ajautumisesta yhä tiukemmin Moskovan liekaan sai Yhdysvaltain CIA:n satsaamaan Suomen turvallisuus-

KUVA: Suojelupoliisi

Juri Gagarin Helsingissä vuonna 1961. Gagarinin olan takana on Anatoli Golitsyn.

viranomaisiin. Kun KGB:n majuri **Anatoli Golitsyn** loikkasi Helsingissä joulukuussa 1961 CIA:n haltuun, Suojelupoliisi sai tarkemman kuvan neuvostotiedustelun organisaatiosta, henkilöistä ja toimintatavoista. Kekkonen maine lännessä tärveltyi, kunnes britit kertoivat ”serkuilleen”, että presidentti oli ennemmin heidän miehensä kuin venäläisten.

Loikkauksen jälkimainingeissa tuli esille kaksi vakoilutapausta, joiden yhteydessä löytyi karkottamisen malli. Toinen tapaus oli GRU:n värväämä sotatieteellisen kirjaston hoitaja, toisessa KGB hankki venäläissyntyisen ylipostimiehen toimimaan emigranttien kansainvälisissä järjestöissä. Edellisen tapauksen hoitajan karkotus hoidettiin ulkoministeriön kautta, mutta toisessa meneteltiin epävirallisesti. Kohtaamispaikalle **Boris Pereljotovin** luo tuli apulaispäällikkö Stenlund ilmoittamaan ystävällisesti, ettei postimies tule silloin eikä koskaan. KGB:n upseeri nousi junaan. Nämä kaksi tapausta olivat ensimmäiset persona non grata -tyyppiset karkotukset Suomesta sodan jälkeen.

Tästä saatiin Suomen malli, jota sovellettiin taajaan **Albert Akulovin** lähdöstä (1973) alkaen. Ei muita viranomaisia, ei julkisuutta, ei arvovaltakysymystä. Viimeksi mainittu tekijä oli lähellä, sillä nämäkin vuoden 1963 vähäiset tapaukset käsiteltiin Moskovassa korkeimmalla tasolla, kakkosmies **Brežnevin** johdolla, ja ratkaisut tehtiin erittäin nopeasti. Vakoilutapausten ja arkojen ulkomaanoperaatioiden ratkaisut tehdään yleensä korkeimman valtiojohdon tasolla.

Jos vertaa sitä mitä KGB toivoi ja ajoi Suojelupoliisin suhteen 1956 siihen mihin sen oli mukauduttava 1963, havaitsee saavutuksen jääneen kauas odotuksista. Neuvostoliitossa oli tapana tarkastella turvallisuussuhteita ”todellisten” suhteiden kriteerinä ja mittapuuna. Se mittari ei tällä kohtaa näytä Suomen näkökulmasta aivan lohduttomia lukemia. »

Legitimiteetti. Suojelupoliisi oli perustamisestaan saakka voinut luottaa siihen, että sen toiminta joko hyväksyttiin tai vähintään nieltiin ei-kommunististen kansalaisten piirissä. 60-luvun jälkipuoliskolla tilanne alkoi nopeasti huonontua. Maailman asioista huolta kantaneen nuorison parissa virisi pasifismia, kehitysmää-ajattelua ja liikehdintää. Mallia haettiin amerikkalaisten liikkeestä Vietnamin sotaa vastaan. Yhdeksi helpoksi maalitauluksi kelpasi jäykkä ja sulkeutunut Suojelupoliisi, jonka toiminnasta oli vain niukasti tietoa. Joustavuus ja reaktiokyky eivät Ratakadun ikääntyneellä johtotasolla olleet parhaalla tolalla. Radikaalinuoret kietoivat Supon hankalaan kierteeseen keräämällä satoja aseistakieltäytymiseen yllyttävien nimikirjoituksia. Tarkoitus oli kaataa lainkohta, joka teki tällaisesta yllytyksestä rikoksen.

Kriittinen mieliala levisi yhteiskuntaa säilyttäviin aikuispiireihin. Persian shaahin vierailun mielenosoitusten jälkiselvittelyissä SDP:n eduskuntaryhmä jätti 30.6.1970 valtioneuvostolle kirjelmän, jossa ehdotettiin Supon lakkauttamista ja kansalaisten salaisen kortistoinnin lopettamista. Kekkonen arvosteli jyrkästi Supon toimia erään vakavan vakoilutapauksen yhteydessä ("taas vaalien alla").

KUVA: Suojelupoliisi

Kaksi neuvostoliittolaista nuorukaista kaappasi lentokoneen Helsinkiin heinäkuussa 1977.

Näyttää siltä, että kaksi tekijää säästi Supon isommalta mullistukselta. Vanha johto oli väistymässä eläkkeelle ja Kekkoselle avautui nimitysmahdollisuus, jota hän oli odottanut yli 20 vuotta. Hän käski päälliköksi uskollisen **Arvo Pentin**, jolla oli Mannerheim-ristin ritarina vakuuttava tausta myös isänmaallisessa mielessä. Toinen tekijä oli Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokous, joka tarjosi Supolle kosolti uusia tehtäviä.

Mauri. Britit saivat 1990-luvun alussa KGB:n arkistovirkailija **Vasili Mitrohinin** mittavat muistiinpanot, joiden joukossa yksi lappunen liittyi kiusallisesti Suojelupoliisiin. Sen mukaan Arvo Pentti olisi Moskovassa elokuussa 1972 sitoutunut erittäin luottamukselliseen yhteistyöhön KGB:n kanssa Yhdysvaltain ja Britannian palveluita vastaan, kun ne toimivat Suomesta Neuvostoliittoa vastaan. Myöhemmin hänet merkittiin agentiksi nimellä 'Mauri' ja myönnettiin 150 000 markkaa. Vierailullaan 1974 Pentti olisi vahvistanut yhteistyön KGB:n johtajalle **Juri Andropoville**. Asiasta raportoitiin ylimmälle tasolle, Brežneville.

Voidaan päätellä, että saatuaan – vetoamalla Paasikiven-Kekkonen linjaan – lupauksia rajoittaa lännen tiedustelua KGB merkitsi Pentin agentikseen ja yritti pitää yhteyttä myös salaa. Pentti ei mieltänyt luvanneensa niin paljon kuin KGB oletti eikä hän pystynyt kääntämään Suojelupoliisia täysin toteuttamaan sitäkään, minkä mielsi luvanneensa. Kekkonen kielsi luovuttamasta KGB:n pyytämiä tietoja Yhdysvaltain tiedustelusta. Vastavakoilua johtanut Arvi Koli tunnisti riskit ja toisaalta ohjaili esimiestään, toisaalta sivuutti hänet, osittain Pentin itsensä hiljaisella myöntymisellä. Mitä ei tiedä, sitä ei voi kertoa. Rahasumman on arveltu menneen maalaisliittolaisen säätiön kautta poliittisiin tarkoituksiin. Pentti oli näissä mukana vielä päällikkönäkin. Lokakuussa 1976 Pentin KGB-suhteet menivät tärviölle, kun Suojelupoliisi pidatti verkseltään (odottamatta päällikön lupaa) tullihallituksen yliaktuaarin **Olavi Pihlmanin**, joka oli ollut KGB:n palveluksessa yli 20 vuotta.

Tapaus kuvastaa naapurisuhteiden riskejä taitamattomissa käsissä. Edes Suojelupoliisi ei ollut immuuni. Seuraava päällikkö **Seppo Tiitinen** osasi hoitaa paineet paremmin, luvata KGB:lle rajatun ja esittää kielteiset vastauksensa ikään kuin myönteisinä: toki piti torjua tiettyjä lännen toimia, mutta parempi tehdä se itse. Häivähdys asetelmasta tihkui länteen, sillä Pohjoismaiden palveluiden johtotasolla ehti jo kiertää huhu, että Suojelupoliisi olisi "romahtanut" eikä luottamuksellinen yhteistyö ollut enää viisasta. Brittien korkea edustaja kiersi vakuuttamassa, ettei asia ollut näin.

Tiitinen. Suomalaisen turvallisuuspoliisin tähän saakka merkittävimpiä päällikköinä täytyy pitää **Esko Riekkiiä** ja Seppo Tiitistä. Kumpikin sai nimityksen tuskin 30 täyttäneinä. Nojaten Kekkonen tukeen ja omaan hallinnolliseen ja juridiseen osaamiseensa (ja tiettyyn häikäilemättömyyteen) Tiitinen modernisoi Supon organisaatiota ja ennen kaikkea mentaliteettia, paransi palkkoja ja kasvatti henkilökunnan määrää. Poliittiset suhteet myös SDP:hen saatiin kuntoon mm. nimityksillä. Supon toimivaltuuksien vähittäinen laajeneminen alkoi hänen aikanaan. »

KUVA: Pentti Koskinen/HS/Lehtikuva

Seppo Tiitinen toimi Suojelupoliisin päällikkönä 1978–1990. Tässä hänet on kuvattu vuonna 1985.

Tiitinen tapasi säännöllisesti KGB:n Helsingin-päällikköä, mutta osasi pitää rajat selkeämmin kuin edeltäjänsä. Toki moni pelkäsi hänen menevän liian pitkälle idänsuhteita vaaliessaan. Toisaalta hän salli Supon vastavakoilun huomattavan tehostumisen tieteen ja tekniikan alueilla ja väärillä henkilöilyksillä ulkomaille lähetettyjen tiedustelijoiden eli ns. illegaalien tunnistamisessa. Viimeksi mainitulla alalla Supon saavutukset huomattiin kansainvälisesti, sillä venäläiset käyttivät mielellään suomalaisia peitehenkilöilyksiä. Passilla pääsi joka paikkaan, missään ei jäänyt kiinni "äidinkielen" puutteista.

Tiitinen laajensi länsisuhteiden verkostoa. Se onnistui vain riittävän kekkoslaisella pohjalla, eli kylki suojattuna, samalla tavalla kuin Yhdysvaltain suhteet Kiinaan pystyi avaamaan vain republikaaninen johto, jonka ei tarvinnut juurikaan pelätä arvostelua oikealta.

Tammikuun 1992 käänne. Heti Neuvostoliiton lakkaamisen jälkeen presidentti **Mauno Koivisto** toteutti nopean sarjan toimia, joiden tarkoitus oli muuttaa idänsuhteiden mekanismeja ja supistaa turvallisuus- ja tiedustelupalvelujen roolia. Mahdollisuuden avasi vanhakantaisten kaappaushankkeen luhistuminen elokuussa Moskovassa. Sen jälkeen tapahtumat etenivät nopeasti Neuvostoliiton lakkaamiseen tapainpäivänä. Kun Suomen ja Venäjän uusi perussopimus solmittiin tammikuussa, vuoden 1948 YYA-sopimus todettiin lakanneeksi.

Samaan aikaan aktualisoitui KGB:n Helsingin-päällikön **Feliks Karasovin** jääminen eläkkeelle. Valtion lisäksi hänen altaan oli lähtenyt virasto, sillä KGB pilkottiin ja ulkomaantiedustelusta tehtiin erillinen SVR. Suojelupoliisi ei kuitenkaan hyväksynyt seuraajaehdokasta, jota oli aiemmin pyydetty poistumaan länsimaasta vakoilutapauksen vuoksi. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun Suojelupoliisi vastusti diplomaattisen suostumuksen myöntämistä neuvostotiedustelun Helsingin-päällikölle. Tiukentuneella linjalla oli presidentin tuki.

Aiemmin oli selitetty, niin kuin Tiitinen sanoi, että oli helpompaa valvoa kun tiedettiin heti, kuka oli mikä. Nyt Koivisto päätti, ettei muualta karkotettuja enää hyväksytä ja jo hyväksytytkin koetettaisiin saada pois. Samalla Koivisto päätti lopettaa Suomen presidentin suhteen neuvostotiedustelun residenttiin ja hoitaa asiat vasteresidentin normaaleja diplomaattikanavia myöten. Edelleen piti katkaista Suojelupoliisin suora suhde tasavallan presidenttiin ja ottaa virkatie käyttöön silläkin suunnalla. Viimeksi mainittu ei täysin toteutunut.

Kenties katkos siinsi presidentin mielessä jo Supon päällikköä valitessa. Luontevimmat ehdokkaat sivuutettiin ja nimitettiin UM:n juristi, jolla ei ollut pidäkkeenään kolmen kirjaimen siteitä, jos olisi tarve katkosiin idän suunnalla. Sopimusneuvotteluissa **Eero Kekomäki** oli osoittanut sinnikkyyttä, ja jos jotain menisi nyt pieleen, eläkeikä oli lähellä. Heti virkaan tultuaan uusi päällikkö oli jo rajoittanut tapaamisia KGB:n residentin kanssa sillä perusteella, että KGB ei ilmoittanut Supolle kuin kaksi virkamiestä, residentin ja turvallisuusupseerin. Ystävällismielisyyden tärkeänä kriteerinä pidetään henkilökunnan ilmoittamista isäntämaalle.

Asiasta käytiin ennen kuulumattoman avointa mielipiteiden vaihtoa, mutta lopulta Moskova tyytyi päätökseen. Helsingin-päälliköksi lähetettiin lähinnä KGB:n hallinnossa palvellut upseeri, jonka kausi jäi tavallista lyhyemmäksi.

Neuvostotiedustelun asema muuttui, kun sen Helsingin-päälliköllä ei enää ollut keskusteluyhteyttä tasavallan presidenttiin. Aikojen muuttumista heijastivat myös Mitrohinin muistiin-

KUVA:
Jarmo Matilainen/
HS/Lehtikuva

Presidentit Mauno Koivisto ja Mihail Gorbatsov vuonna 1989.

panojen paljastukset. Supo suoritti ensi kertaa esitutkintaa, johon oli saatu oikeus 1989. Vuosina 1993 ja 1994 oli yhteensä 17 esitutkintatapausta eli ennätyskellisen vilkasta.

Hahmoteltu tapahtumasarja korostaa tammikuuta 1992 kulminaatiokohtana. Koivisto pystyi nopeasti murtamaan vuosikymmeniä vakiintuneen rakenteen, mitä helpotti se, että kylmän sodan päätöstilanteessa venäläisilläkään ei ollut selkeää halua pitää kiinni vanhasta. Hiljainen muutos oli perustavaa laatua.

Historian paino. Onko Suojelupoliisi yhä se sama virasto joka aloitti 70 vuotta sitten? Sitä sopii kysyä, sillä niin monta vaihetta on käyty läpi ja niin paljon muuttunut. Viraston nimi on kotimaisilla kielillä yhä sama, toimitalo on sama, tehtävä on yleisellä tasolla määriteltynä sama, mutta puitteiden sisällä asiat ovat toisin.

Sanotaan, ettei historiasta voi oppia muuta kuin sen, ettei siitä voi oppia mitään. Ehkä Suojelupoliisin ja sen edeltäjien monista vaiheista voi kuitenkin päätellä sen, että muuttuminen jatkuu tulevaisuudessa. Turvallisuus ja tiedustelu ovat suhdanneherkkiä aloja, joilla politiikan, yhteiskunnan ja kansainvälisen tilanteen muutokset vaikuttavat usein nopeammin ja rajummin kuin muualla. ■

Edeltäjät: Etsivä keskuspoliisi ja Valtiollinen poliisi I ja II

TEKSTI: Kimmo Rentola

Etsivä keskuspoliisi aloitti 13. elokuuta 1919 nuoren tasavallan instituutioiden vakiintumisen aallossa. Keväällä valitun eduskunnan hyväksymä hallitusmuoto oli juuri vahvistettu ja tasavallan ensimmäiseksi presidentiksi valittu **K.J. Ståhlberg**, joka oli johtavia laillisuusmiehiä.

Tasavallasta tuli edustuksellinen demokratia ja oikeusvaltio, tosin sisällissodan arpeuttama. Monet instituutiot, varsinkin kovan turvallisuuden alueella, kantoivat valkoisen Suomen leimaa. Se koski ilman muuta Etsivää keskuspoliisia, jonka johtohenkilöt rekrytoitiin lähinnä niin sanottujen aktivistien piiristä. Perustavan turvallisuusongelman loi se, että Suomessa sisällissodan voittivat valkoiset, mutta Venäjällä pysyivät vallassa punaiset, bolševikit, joiden turviin pakeni tuhansia aateveljiä Suomesta. Punaisten revanssi ison naapurin tuella otettiin vakavana mahdollisuutena.

Toisin kuin Skandinaviassa ja yleensä Länsi-Euroopassa, kommunistisen puolueen toiminta oli Suomessa kiellettyä ja siitä voitiin tuomita vankilaan. Valtio- tai maanpetoksesta tuomittiin vuosittain keskimäärin parisataa henkeä. Radikaalin vasemmiston kannatus oli Suomessa selvästi korkeampaa kuin Skandinaviassa. Etsivä keskuspoliisi oli alusta alkaen pääluvultaan ja valtuuksiltaan vahvempi kuin vastaavat viranomaiset muissa Pohjoismaissa.

Oman mausteensa toi venäläinen perinne, jota Suomessa oli, vaikka Venäjää ei malliksi haluttu. Keisariaikana santarmihallitus valvoi poliittisia virtauksia, kuten aktivisteja. On selvää, että nuorempana saatu kokemus asiakkaina vaikutti omiin otteisiin poliisivallan käyttäjinä. Venäläisestä perinteestä todistavat myös viraston ja sen miesten nimitys ohrana (= suojele) sekä osoite Ratakatu 12, jonne EK:n pääosasto vakiintui. Se oli santarmiupseerien entinen asuintalo.

KUVA: Martti Riekin albumi

Etsivän keskuspoliisin päällikkö Esko Rieki (vas.), Hugo Penttilä ja Ville Pankko vuonna 1924 Ratakadulla.

EK:n huomattavin päällikkö oli oululainen aktivisti **Esko Rieki**, joka sai nimityksen 1923 ja pysyi paikalla viisitoista vuotta. Oikeistolaisuudestaan huolimatta päällikkö ei laskenut virastoa mukaan lapuanliikkeeseen, joskaan ei painaviin vastatoimiinkaan. Rieki johti operatiivista toimintaa läheltä ja tarkasti. Huomattavin saavutus kommunismia vastaan oli vuoden 1928 juttu, joka perustui yleisorganisaattori Jalmari Rasin tunnustuksiin. Hänet autettiin väärällä passilla Australiaan. Neuvostovakoilun torjunnassa vuoden 1933 suurjuttu herätti kansainvälistä huomiota; FBI:n **J. Edgar Hoover** tuli itse Suomeen kuulemaan detaljit. Tuohon aikaan EK:lla oli vuosikausia aktiivinen tietolähde jopa neuvostolähetystön sisällä.

Riekin alaisista korkealle kohosi **Urho Kekkonen**, jonka otteita tämä nuoruuden työkokemus leimasi. Sieltä löytyi vaimokin. Kekkonen teki laudaturtyönsä poliisin agentista vastapuolen riveissä ja aikoi vielä väitellä aiheesta. Moskovan hän näki ensi kertaa loka-kuussa 1926 Suomen lähetystön turvallisuuden katsastamisen merkeissä. Se oli keho. Innokkuuttaan Kekkonen ajautui lopulta päällikkönsä epäsuosioon ja lähtemään.

EK kompastui 1936 muistioihinsa, joissa ei-kommunistisia poliitikkoja leimattiin sinisilmäisiksi kommunistien ajaman kansanrintaman suhteen. Jakelu oli laaja, muistiot vuotivat julki. Keväällä 1937 valtaan tullessa SDP:n ja maalaisliiton punamultahallituksessa EK:lta puuttui selkänöjää. Vuoden 1938 alusta sen nimi muutettiin Valtiolliseksi poliisiksi (Valpo) ja organisaatiota uusittiin. Rieki joutui eroamaan.

Sotavuodet asettiivat ensi luokan haasteen, etenkin välirauhan levoton aika ja jatkosota, jolloin yhteistyö Saksan kanssa tiivistyi. Mallia otettiin Gestaposta. Kuulusteltavat eivät aina »

KUVA:
Martti Riekin albumi

Suojelupoliisin
henkilökuntaa
autoineen
vuonna 1931.

selvinneet edes hengissä, ja Valpo oli päällikkönsä **Arno Anthonin** johdolla aktiivinen ihmislouvuksissa saksalaisille. Sodan jälkeen näiden hankkeiden osallisia väistyi Ruotsiin ja jopa Venezuelaan saakka.

Rauhan tultua oli selvää, että Valpo muuttuisi. Aluksi kaavailtiin uutta Tasavallan turvallisuuspoliisia, mutta sitten päädyttiin käyttämään vanhaa virastoa kuorena. Kevään 1945 vaalien jälkeen valtaan tulleen kolmen suuren hallituksen sisäministeri, kommunisti **Yrjö Leino**, ajoi toukokuussa läpi Valpon johdon vaihdoksen. Apulaispäälliköksi tuli SKP:n puheenjohtaja **Aimo Aaltonen**, jonka johdolla lähes koko henkilökunta vaihdettiin. Se oli helppoa, koska talossa ei silloin oltu vakinaisia virkamiehiä. Syntyi Valpo II eli Punainen Valpo. Rintamasuunta kääntyi oikeistoa vastaan.

Heikon ammattitaidon varassa ja muiden viranomaisten tuen puutteessa punaisen Valpon menestys jäi vaatimattomaksi. Isoimman tutkinnan, asekatkennän, hoiti varta vasten perustettu Sisäasiainministeriön tutkintaelin (SMTE). Valpon tuki hallituksen ei-kommunistien piirissä ehtyi vuoteen 1947 mennessä ja viraston edesottamuksia tutkimaan asetettiin maaherra **Ahlbäckin** johtama komitea.

Punainen Valpo oli tiiviissä suhteessa venäläisiin tiedustelutahoihin etenkin tulenarkana keväänä 1948. Valpon sotilastoimiston miehiä jatkoi Neuvostoliiton sotilas-tiedustelun vakoilutehtävissä. Sodanaikaista tiedustelua koskeneita Valpon asiakirjoja näkyy päätyneen Petroskoin KGB:n arkistoon.

Kesän 1948 vaalien jälkeen kommunistit syrjäytettiin hallituksesta. **Fagerholmin** sosiaalidemokraattinen vähemmistöhallitus lakkautti Valtiollisen poliisin ja perusti kokonaan uuden Suojelupoliisin. Vaikka toimitalo pysyi samana ja uudenkin viraston virkailijat saivat kantaakseen ohranan nimen, katkos oli selvä. ■

SUOJELUPOLIISI

Ratakatu 12, 00120 Helsinki, Suomi // +358 295 480 131 // www.supo.fi